

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
**Sivil Toplum Kuruluşları
Eğitim ve Araştırma Birimi**

**Bergama Köylülerinin Mücadelesi
Av. Noyan Özkan**

ve

**Türkiye’de Kadın Hareketi
Zelal Ayman**

**Savunuculuk ve Politikaları Etkileme
Konferans Yazıları no 1, 2004**

Yayına Hazırlayanlar: Nilay Kaçar, Pınar Aşan, Aylin Erkutlu, Yiğit Aksakoğlu

Yiğit Aksakoğlu: Arkadaşlar hoř geldiniz. Bu savunuculuk ve politikaları etkileme konusunda dñzenlediđimiz ilk seminer. Bugñn bizimle beraber İzmir'den, Noyan Özkan var. Noyan Bey Bergama köylülerinin mücadelesini bize aktaracak. Daha sonra Kadınlarla Dayanışma Vakfı'ndan Zelal Ayman; kendisi aynı zamanda birinci dönem katılımcılarımızdandı, kadın hareketinden biraz bahsedecek ve hareketin özellikle Medeni Kanun ve Ceza Kanunu üzerinde yaptığı çalışmalarından bahsedecek. Sözü önce sanırım Noyan Bey'e veriyoruz.

Noyan Özkan: Merhaba arkadaşlar. Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Ben yaklaşık 25 senedir İzmir'deyim. Daha önce Ankara'da bütün tahsil hayatım geçti. İzmir'de özellikle 83 yılından sonra çevre koruma hareketleri içinde yer aldım. Hukukçu kimliğim var, aynı zamanda İzmir Barosu'na üyeyim. Daha ziyade Türkiye'deki çevre ve doğa koruma hareketlerinde -bu İzmir'i de aştı; Türkiye'deki hareketlerde- gönüllü hukuki destek vermek şeklinde bir kendime hayatta yani kendi avukatlık büromun dışında bir pencere açtım. O pencereden değişik alanlarda, anti nükleer mücadele olsun, Gökova Santrali ile ilgili mücadele olsun, kent içindeki bir takım problemlerle ilgili olsun; çok değişik çevre olaylarında aktif olarak, kendi elimdeki birikimimi, yani hukuk birikimimi kullanarak, genellikle de dayanışma içinde mücadelelerde bulundum, bulunuyorum. Bu arada da bizim yaklaşık – dün incelerken tabii, insan şaşırtıyor bir anda- 89'lu yıllarda başlayan, bu Bergama köylülerinin mücadelesine bir katkımız olmuştu. Onunla ilgili olarak, 15 yıl geçmiş aradan ve olay hala devam ediyor. Benim bugünkü sunuşumla ilgili bir özet yaptım.

Burada önce olayın tarihçesini size çok kısaca aktaracağım, sonra bu olayda aktif rol oynayan kişi, kurum ve inisiyatifleri size sunacağım. İki gündür değerlendirmeler yapıyorum. Esasında sivil toplum kurumlarının bu olayda çok direkt olayı yönlendirici, olayı götürücü bir fonksiyonları yok. Ama dolaylı olarak zaman zaman da çok ciddi katkılar olarak, sivil toplum kurumlarının da bu olaya olan dayanışmaları veya yönlendirmeleri var. Hatta bunu iki taraf olarak ele alacağım; sadece Bergama'daki köylülerin havasına, suyuna, toprağına sahip çıkması, çevre hareketi değil; onun karşısında madenci şirket ve onun yanındakilerin de sivil toplum hareketi var. Onlarla ilgili dernekler, vakıflar da var. Onları da aktaracağım. Ondan sonra da bir değerlendirme yapacağım. Bu özetim orada tahmin ediyorum fotokopi olarak bastırıldı. Bir de olayların genel olarak kronolojisi var, yani 89 yılından bu yana

gelişen, değişen olayların bir kronolojisini ben sizlere, arkadaşlarımıza verdim. O da herhalde fotokopi olarak çıktı. Onlardan da yararlanabilirsiniz.

Şimdi arkadaşlar 89 yılında madenci şirket Eurogold, normal uydulardan tespit edilen Türkiye’de 560 altın madeni sahasından biri olan Bergama’da -daha ziyade üç köyü ilgilendiren Çamköy, Ovacık ve Narlıca ve bir yarıçap olarak da, 17 köyü ilgilendiren, yaklaşık 8.000 ile 20.000 arasında köylüyü ilgilendiren alanda- bir ruhsat alıyor Enerji Bakanlığı’ndan; altın arama ruhsatı. Tabii ki o zaman köy kahvelerinde bu olay gayet sıcak bir şekilde karşılanıyor; “Altın bulunuyor, zengin olacağız. İş gelecek, iş bulacağız” gibi. Yalnız bu yörenin bir özelliği var; çok ciddi tarım yapılıyor. Özellikle tütün, pamuk, zeytin ve de hemen hemen her evde bir traktör var. Köylülerin belirli bir ekonomik geliri var. Yani öyle fakir bir yer değil burası. Bir de coğrafi olarak, ya da doğal zenginlikler açısından çamlık, zeytinlik ve çok güzel bir yer. Dikili’ye yakın, Bergama’ya da yaklaşık kuş uçuşu 6-7 km mesafede bir alan burası. Ondan sonra sondaj çalışmaları yapılıyor vs. TRT 2’de bir program gösteriliyor, altın madenciliğiyle bir barajın çökmesi, köylülerin tarlalarının ve yaşama alanlarını tahrip edilmesiyle ilgili. Çok ilginç, TRT 2’de filmi seyreden Belediye Başkanı, o zamanlar Sefa Taşkın - o zaman 35 yaşında Sefa Taşkın, ODTÜ İnşaat Mühendisliği mezunu, biraz da teknik konulara meraklı bir insan- mühendis odalarından görüş istiyor. “Bu neyin nesidir altın, siyanürden bahsediliyor” gibisinden. Ve ilk dokümanlar eline gelmeye başlıyor. O sırada Havran’da, Edremit’in Ören bölgesinde, Tüprak diye yine çokuluslu bir şirket altın madeni girişiminde bulunuyor. Fakat Havran, Edremit bölgesi muazzam zeytinlik bir alan, orası da köylülerin ekonomik durumu için iyi bir alan. Oradaki milletvekilleri, belediye başkanları ve turizmciler buna karşı çıkıyorlar. Olay bir anda büyüyor ve geri çekiliyor yani Enerji Bakanlığı izin vermiyor o zaman. Bu ikiz olay cereyan ederken Bergamalılar esasında suskun. Fakat bu olaylar basına yansıyınca nedir bu altın madenciliği, nasıl çıkarılıyor, çevreye etkileri nedir, halkımıza bir zararı olur mu gibi soru işaretleri oluşuyor. Bu nedenle Sefa Taşkın ilk temaslarını Ege Üniversitesi’nden 3-4 hocayla ve bunların yanı sıra bu olaylarla ilgili olarak o zaman benim de içinde bulunduğum İzmir’de Çevre Hareketi Avukatları Grubu diye –bunu da biraz sonra gündemimize getireceğim, sivil bir inisiyatif grubu ile kuruyor.

Bu Çevre Hareketi Avukatları Grubu, İzmir ve bölgesinde her türlü çevreye zararı olabilecek veya olmakta olan olaylarla ilgili kişilerden veya basından veya herhangi

bir şekilde kendi gündemlerine gelen olaylara, hukuki talepte bulunan, dilekçe yazan, gerektiğinde dava açan bir grup. Baronun Çevre Komisyonu'yu esasında, fakat baronun bürokratik yapısına fazla uyum sağlayamadığı için barodan çekilerek, yine baroda toplanarak, fakat tamamen kendi sekreteryası olan, kendi yazışması olan ve de kimsenin "siz nereye kayıtlısınız" diyemediği bir inisiyatif. Anayasa'daki dilekçe ve örgütlenme hakkınızı kullanarak –bunlarla da karşılaştık çünkü- ve de kişiler olarak davaları açıyorsunuz. Anayasa'nın 56. maddesi olan Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı'na dayalı olarak açıyorsunuz.

O dönem Sefa Taşkın bize başvurunca, biz bir heyet kurduk ve köylerde geziler yaptık, köylülerle konuştuk. Bir tepki var, fakat tam anlaşılamıyor olay. Bunun üzerine baktık ki bu teknik bir olay. Ege Üniversitesi'nden ve 9 Eylül Üniversitesi'nden, Kimya Bölümü'nden, Çevre Bölümü'nden, Tarım Bölümü'nden, hocalar köylerde paneller verdi. Ama bunları belediye organize etti. Şimdi burada kurumlara bakalım; belediye yerel yönetim kurumu. Fakat belediye bu işe öyle bir sarıldı ki, Belediye Başkanı da bu işe hevesli, hoşuna da gitti bu iş; yani bir sivil toplum hareketi olarak, çünkü köylülerden tepkiler başladı. Panellerde halk sağlığı uzmanı bir profesör konuşuyor, bir kimya profesörü konuşuyor, bir tarımcı profesör konuşuyor, hukukçu Semih Özey konuşuyor. Köylüler bakıyor ki hakikaten riskler var. Yöre bir kere deprem bölgesi, artı madenin bir atık havuzu var ve siyanür liçi yöntemiyle ayrışan altından geri kalanlar bu havuzda toplanıyor. Bu havuzun her an patlaması, çatlama tehlikesi var. Depremle de olabilir bu, teknik bir kazayla da olabilir. Dünyada da böyle bir sürü kazalar olmuş. Bunun yanı sıra devamlı siyanürle ayrışma yaptırıldığı için siyanürün gidip gelmesi ve bunların yolda dökülmesi, çatlama, patlama var. Bunun yanı sıra öylesine bir toprak yeraltında oynuyor ki bu hareket için, yani bir gram altın için üç ton kaya yerinden oynuyor. Bunun yarattığı muazzam bir gürültü, toz ve ciddi bir çevre; hava, su, toprak, yeraltı suları kirlilikleri ve yerin altındaki bir takım ağır metallerin oynaması neticesinde suların zehirlenmesi, arsenik zehirlenmesi vs. teknik yönlerine girmeyeceğim gibi sorunlar ortaya çıkıyor. Bunun karşısını buraya bir maden yanlısı profesör gelse, gayet güzel anlatacak; "Biz her türlü önlemi alıyoruz, hiçbir şey yok" diyecek. Fakat sorun bu değil şu anda; sorun, oradaki örgütlenme nasıl oldu.

Bu olaylar devam ederken Sefa Taşkın stratejik bir karar alıyor. Köylüler Sefa Taşkın'ı devamlı ziyaret ediyorlar, "Başkan, biz siyasi partilere başvuruyoruz, CHP

olsun, DYP olsun bizimle ilgilenmiyorlar.” Belediye Başkanı da 17 köyden muhtarlardan oluşan haftada bir toplanarak, ne yapılacağına karar verilen bir örgüt kuruyor. Bu örgüt olayı basına mal etmek için çalışıyor. Bu yaklaşık 3-4 sene böyle devam ediyor, daha ziyade Sefa Taşkın ve muhtarların örgütü bilim adamları, hukukçular, teknik adamlarla bir araya gelerek, olayı kamuoyuna duyurmaya çalışıyor. Burada da genel olarak belediyenin olanakları kullanılıyor; belediyenin araçları, belediyenin faksı, belediyenin tüm personeli. Bu bir güç tabii. Ciddi bir şekilde, bir anda Türkiye, Bergama olayını izlemeye başlıyor. Çünkü bütün basın geliyor, gidiyor ve Belediye Başkanı da bu işin iletişim uzmanı gibi başında yürütüyor. Türkiye Bergama’da olanlardan haberdar, fakat bu arada ruhsatlar da hızla alınmaya başlanıyor. Yani önce Çevre Bakanlığı’ndan, Enerji Bakanlığı’ndan alınan ruhsatlardan sonra; Bayındırlık Bakanlığı’nın imar inşaat izinleri, Çevre Bakanlığı’ndan alınan Çevre Etki Değerlendirmesi Faaliyet İzni gibi. Bu izinler alınırken inşaat faaliyetleri de başlıyor ve madenci firma hükümet nezdinde tüm işlemlerini tamamlıyor.

Bu arada bazı gösteriler var. Ben yaklaşık 30 tane eylem çıkardım. İlk eylem 96’da oluyor. Ben size 89’la başladım ve bu arada Sefa Taşkın ve muhtarların örgütünden falan da bahsettim. Bunlar kamuoyuna mal oluyor, ama madenin faaliyetleri devam ediyor. 1996 yılında ilk defa madenci firma maden bölgesinde yaklaşık 4000 tane ağacı sabaha karşı elektrikli hızarlı makinelerle kestiler. Saha zaten tel örgülerle çevrilmişti, ama bu onların çok ciddi bir hareketiydi. Aynı günde Bergamalı köylüler, İzmir Çanakkale yolunu 6 saat trafiğe kapattılar. Ama bu çok spontane bir hareket değildi, evvelce tasarlanmış ve genelde muhtarların ve Belediye Başkanı’nın önderliğinde olan bir hareketti. Bundan sonra Bergamalı köylülerin arasından seçilen ve de Oktay Konyar’ın liderliğini yaptığı Bergama Çevre Yürütme Kurulu oluşturuldu. Bunlar hiçbir yerde kayıtlı olmayan sivil inisiyatifler. Bergama Çevre Yürütme Kurulu, Oktay Konyar liderliğinde, 17 köyden temsilcilerle çalışmaya başladı. Oktay Konyar köyleri dolaşiyor ve eylem günü veya eylem gecesi düzenliyorlar. Ertesi gün tüm köylüler, daha ziyade kadınlar önde olmak üzere, bir eylem yapıyorlar. Bu eylemler genelde önceden haber verilmiyor. Bundan sonra da eylem dizisi başladı. Fakat bu eylemlerin yalnız Türkiye’de değil, dünyada da kamuoyuna mal olmasında en önemli etken Bergamalı kadınların bu işe girmesi oldu. Bunun nasıl olduğunu kimse açıklayamıyor aslında. Türkiye’de de pek rastlanmamış bir durum. Çünkü Türkiye’de

bu şekilde jandarmaya karşı, emniyete karşı bir eylem yapma, bir yeri işgal etme, ya da protesto gösterisi yapma kırsal kesimde özellikle de bu tip bir işletmeye karşı, gelecekte de iş vadeden bir işletmeye karşı pek görülmemiş bir olay.

Birkaç eylem anlatayım size. 25 Kasım 1996'da köylüler Bergama sokaklarında yağmur altında, cenaze marşı eşliğinde bir yürüyüş yapıyorlar. Aralık 1996'da yüzlerce köylü erkek üstleri soyunuk olarak, Bergama sokaklarında bildiri dağıtıyorlar. Şimdi bunlar bize bazen tuhaf, ilginç, absürd gelebilir, ama o yörede erkeklerin üstünün soyunması, yani tamamen üstünün çıplak olması, son derece zor bir olay. Yapamazmış köylüler, üstü soyunuk olarak sokakta yürüyemezmiş. Eylemleri yürüten Oktay Konyar'ın ifadelerine göre, ilk defa köylü erkekler soyundukları anda ve kadınlar da onlarla yürüdükleri anda bu olay yerleşiyor. Bergama direnişi esas o zaman yürürlüğe giriyor. Bununla ilgili Siyah Beyaz Metis Yayınlarından çıkan "Biz Toprağı Bilirik" adlı, Üstün Bilgen Reinhard diye bir ODTÜ'de çalışan bir bilim adamının kitabı var. Bütün bu olayları canlı olarak, tanıklıklarla izah eden bir kitaptır bu. Ondan sonra maden sahasında dinamitler patlamaya başlıyor ve araştırma başlıyor 1997 yılında. Mesela 97 yılında köylüler meşale yakarak gösteri yapıyor Bergama'da. Yine Nisan 1997'de dört binden fazla köylü maden sahasını işgal ediyor. İşgal altı saat sürüyor. Yine Mayıs 1997'de 25 otobüsü dolduran köylüler gece yarısı gizlice Ankara'ya gidiyorlar. Ankara'da siyasi partiler ziyaret ediliyor.

Bu arada İzmir'de Çevre Hareketi avukatlarından oluşan grup, bakıyorlar ki hiçbir çare yok; Çevre Bakanlığı tarafından şirkete verilen faaliyet izninin iptali için İzmir İdare Mahkemesi'ne bir dava açıyorlar. Bu da Türkiye'deki ilk çevre davalarından, türünün ilk örneklerinden birisidir. Bu davada üç kişilik bir bilirkişi heyeti tayin ediliyor, gidiliyor riskler nedir, alınan önlemler neler bakılıyor. Sonuçta bilirkişi raporu aleyhte çıktığı için İzmir İdare Mahkemesi bu davayı reddediyor. 1997 yılında Danıştay temyiz ediyor, çok ilginç bir karar. Bilirkişi raporu madencilerin lehine, köylülerin aleyhine olmasına karşın, Anayasa'daki 17. madde, Yaşama Hakkı ve 56. madde Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı'na dayanarak bu bölgede altın madeni işletilmesinin köylülerin, çevre, sağlıkları ve geleceği açısından ciddi riskler oluşturduğu için faaliyetinin iptaline karar veriyor. İzmir İdare Mahkemesi de bu karara uymak zorunda kalıyor. Çok ilginç bir hukuki süreçle, bu karar biraz da hükümetin ve Çevre Bakanlığı'nın ve de maden şirketinin tüm çabalarına rağmen

gecikmeli de olsa, üç beş ay sonra uygulanıyor. Maden 98'lerde falan kapatılıyor. Burada biraz duralım, bu nasıl oluyor? Yani bu süreçte Danıştay nasıl böyle bir karar veriyor? Biz hukukçular olarak bunun üzerinde çok çalıştık. Ama teknik olarak bizim başarımızdan ziyade bu Bergamalı köylerin size demin anlatmaya çalıştığım üst üste gelen eylemleri ve bu eylemlerdeki özverileri sayesinde gerçekleşti. Her eylemden sonra 30-40 Bergamalı köylü gözaltına alınıyor, davalar açılıyor, bu insanlar jandarmaya çağırılıyor, sonra savcılığa çağırılıyor, sonra duruşmaya çağırılıyor vs. Her seferinde de İzmir'den 15-20 avukat gidiyor, CMUK'a göre onları savunuyor, davalar devam ediyor. Onların bu eylemleri Türkiye sathına, Türkiye medyasına ve o kanalla insanlara yansıtması nedeniyle Danıştay da etkileniyor. Bu tip davalarda kamuoyunu, bir çok insanı, çevreyi, bir çok kurumu ve geleceği ilgilendiren davalarda gerçekten şu veya bu şekilde hakimler de kamuoyundaki tepkilerden etkilenmektedir.

Bu arada sivil toplum kurumları açısından bir saptama yapayım; yavaş yavaş bu harekete destek açısından sadece üniversitedeki dört profesör, İzmir'den yedi avukat, bir iki sanatçı veya aydın dışında ciddi bir şekilde bu sefer TMMOB ve Türk Tabipleri Birliği bunu gündemlerine alıyorlar. Bunlar biliyorsunuz kamu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır, aynı zamanda sivil toplum kurumlarıdır. İzmir Barosu başlarda "Bize ne çevreden, biz meslek örgütüyüz, biz en fazla insan haklarıyla uğraşırız, çevre nedir?" diyordu. Bu yaklaşım kırıldı. Mücadeleyle kırıldı, anlatıla anlatıla kırıldı. Sonradan İzmir Barosu bu olayda sonuna kadar desteğini yürüttü, hala da yürütüyor. Daha sonra Türkiye Barolar Birliği de aynı şekilde bu konuyu gündemine aldı. TMMOB ve Türk Tabipler Birliği ve ODTÜ'lü hocalar da, ODTÜ'nün kendi merkez yönetimi değil de, ODTÜ'nün değişik fakültelerinden hocalar bu olayı çok ciddi bir şekilde gündemlerine alıp, yayın yapmaya başladılar. Bu arada 7-8 sene önce internetle de bu olay hareketlendi.

Şimdi karşı tarafa gelelim. Karşı tarafta uluslararası bir altın madenciliği lobisi var, Türkiye'de 560 tane ruhsat alınmış, bunlardan bir tanesi de Bergama. Ama büyük bir engel çıkmış, üstelik engel hükümet tarafından veya bir muhtar tarafından falan değil, köylüler tarafından çıkarılıyor. Ciddi bir engel, bunu nasıl aşacaklar? Bu şirketin o zamanlar adı Eurogold'du. Sonra Newmond ve Normandiya oldu. Genelde de Kanadalı, Avustralyalı, Amerikalı ve Yeni Zelandalı ortakları oluyor. Uluslararası altın lobisi çok güçlü ve bir ülkeyi mercek altına alıyor. Bergama'yı da mercek altına

aldılar, Yurt Madencilik Vakfı diye İstanbul'da bir vakıf var. Bu uluslararası altın lobisi basını çok iyi kullanıyor. Gerek faaliyetleri için, gerek Bergama için çok sıkı ilan vererek kullanıyor. Tam sayfa, yarım sayfa derken bu ilanlar basını yavaş yavaş onların yanına çekti. Bu süreç içinde biz bunu çok yakından yaşadık. Mesela şu anda Doğan Grubu'nda altın madenciliği karşıtı hiçbir haberle karşılaşamazsınız. Bazıları köşesinde yazabilir, onların belirli bir özgürlükleri var. Bunun yanı sıra onlar da bilim adamlarından oluşan raporlar alarak, bilim adamlarını, üniversiteleri kullandılar.

Size en son 97-98'de bu madenin kapatıldığını söylemiştim. Sonra ne oldu? 2000 yılına geldik. Bu lobi faaliyetleri sonucu TÜBİTAK'tan bir rapor aldılar. TÜBİTAK Başbakanlığa bağlı, yarı özerk gibi gözüken, sözde saygın olan –sözde diyorum, çünkü bu olayla benim nezdimde prestijini yitirmiştir- 10-15 bilim adamı oraya gittiler, bir inceleme yaptılar, rapor düzenlediler. “1989'dan 2000'e kadar madenci şirket ek önlemler almıştır, maden çalıştırılabilir” diye bir rapor çıktı ortaya. Biz önce bunu anlamadık, yani onlar esasında her şeyi önceden planlamışlar, düğmeye basmışlar. Elbette siyasi süreç de etkili. Bu madenci lobisi, anladım ki, büyükelçiler vasıtasıyla çalışıyor. Yani Avustralya, Kanada, ABD büyükelçileri bu madenci şirketlerin yöneticileri için, Ankara'da Dışişleri bakanlığı, Çevre Bakanlığı ve Başbakan dahil anında randevu alabiliyorlar. Yurtdışında madenler var, onlara seyahatler düzenlediler; Fransa'da, İspanya'da ve Yeni Zelanda'da. Bütün basın, medya, köşe yazarları ve bu olayla ilgili bilim adamları, hepsi ikişer, üçer, oraları dolaştılar. Böyle yavaş yavaş bir birikim oluşturdular. TÜBİTAK raporundan sonra da Başbakanlığa başvurdular. Başbakanlık çok ilginç bir genelge yayınladı; “TÜBİTAK bana bir rapor vermiştir, bu rapora göre durum değişmiştir, maden çalışabilir” diye. Şimdi arkadaşlar Anayasa'nın 138. maddesine göre tüm organlar, yasama, yürütme ve tüm idari makamlar yargı kararlarına uymak zorundadır, hiç kimse yargı kararları değiştiremez, geciktiremez şeklinde, meşhur hukuk devleti ilkesi açısından da, özetlenebilecek bir madde vardır. Bir de kuvvetler ayrılığı prensibi vardır. Yasama ve yürütmenin, yargının arkasından dolanan veya yok eden bir eylemde bulunmaması gerekir. Bu bir Anayasa ihlaliydi esasında ve devlet ve hükümetle beraber, madenci lobisi, şirket ve onların yardımcıları tarafından önceden örgütlenmişti ve tasarlanmıştı. Maalesef TÜBİTAK da bu işin içine girmiş oldu.

Bu örgütle maden birdenbire çalışmaya başladı. Şimdi köylüler bize soruyor, “Hani hukuk devleti?” diyor. Ben bu soruyla çok karşılaştım, hakikaten de üzüntü verici bir şey. Tabii ki bu bir hukuk devletidir. Bu hukuk devletinde olabilecek bir şey. Ne yapalım şimdi? Maden çalışıyor, inşaatlar bitti ve bu sefer üretime de başladılar. Bu Başbakanlık işleminin iptali için İzmir Barosu bir dava açtı. İki dava açtık; bir vatandaşlara açtırdık, bir İzmir Barosu olarak açtık. İzmir Barosu’nun davasına Danıştay 8. Hukuk Dairesi maalesef şu yanıtı verdi: “İzmir Barosu bu davayı açamaz, ehliyeti yoktur; baro meslekle uğraşır”. İnanır mısınız, İzmir Barosu’nun açtığı o davadaki sonuç daha yeni geldi geçenlerde. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu’ndan geldi, yani yaklaşık dört sene sonra “İzmir Barosu dava açabilir, çünkü avukatlık kanunlarına göre insan hakları ve hukukun üstünlüğünü de sağlamakla da görevlidir. Çevre hakkı da insan haklarındandır” gibisinden çok güzel bir karar verdi, dört sene sonra. Ama o dava sakatlandı arkadaşlar. Neyse ki vatandaşlara açtırdığımız dava vardı. O davada da ancak 2002’ye doğru sonuç alabildik. “Başbakanlığın böyle bir talimatı hukuk devletine aykırıdır. Bu talimat iptal edilmelidir” gibi bir sonuç aldık. Çok güzel, 2002’de bu karar devletin önüne kondu, 30 gün içinde uygulama zorunlulukları vardı. Bu arada inanılmaz bir şey oldu; mahkeme kararına göre madeni kapattılar. Ertesi gün bir Bakanlar Kurulu Kararı çıkardılar ve madeni açtılar.

Esasında başta Bergamalı köylerin olayını basın gayet iyi götürüyordu, herkes biliyordu bu olayı. Bu süreçte biz bunu yazdık, çizdik ama bu haberler çıkmamaya başladı. Medyanın fonksiyonunu da bu arada belirtmek istiyorum. Bu arada yine sivil toplum kurumlarından TEMA olayla bir ara ilgilendi. Yarım sayfalık bir gazete ilanı verdi, ki onlar ilanları basında bir şekilde görüşüp, ücretsiz olarak verebiliyorlar, ki bu normaldir. Bazen basın böyle destekler verebiliyor. Güzel bir ilan verdiler. Onun dışında TEMA’nın bir desteği olmadı.

Süreç daha ziyade hukuk kurumunun üzerinden cereyan eden bir olay oldu. İzmir yerel basınında bir etkimiz vardı, hala da var. Onun üzerine ne yaptık? Şimdi söyle bir şey var, gizli bir Bakanlar Kurulu Kararı var ve bu Bakanlar Kurulu Kararı şöyle başlıyor: “Rio Zirvesi Sonuç Bildirgesi’ne göre çevre ve kalkınma beraber gider ve kalkınma için altın madeni çok önemlidir, bütün önlemler alınmıştır, bu maden çalıştırılmalıdır.” Öte yandan 97-98’de verilen bir Danıştay kararı var. İkincisi

Başbakanlığın talimatını iptal eden bir Danıştay kararı var. Fakat Bakanlar Kurulu Kararıyla beraber bunlar tekrar girdiler. Gece gündüz çalışıyorlar. Bakanlar Kurulu Kararı'nın iptali için yine dava açtık. Şimdi burada da yargıyla ilgili bir eleştirim olacak. Bunlar çünkü kayıt ediliyor, ileride web sitelerinde yayınlanacak, belki kitap da çıkarılacak. Onun için buradaki söylediklerimi de çok ölçülü olarak söylüyorum. Maalesef bu olayların bu kadar gelişmesini, bu süreçte bunların yaşanmasında yargının da olayı tam kavrayamamasının, adil yargılamayı tam gerçekleştirememesinin çok rolü oldu. Yani Danıştay 6. Dairesi, 97'de çok önemli bir karar verdi. Ama sonradan Danıştay 8. Daire'nin baroyu dışlayan kararı ve sonradan da açılan davalarda önceki olaylar belli olmasına rağmen hep böyle 5-6 ay sonra, ancak 7-8 ay sonra karar vermesi gibi durumlarda biz hep yalpaladık, bocaladık, hep bekler olduk. Ve bu arada da köylülerin umudu kırıldı. Köylülerle yapılan tanıklık, birebir görüşmeler var. Çok kritik anlar yaşanmış, mesela maden işgal edildiğinde demin size özet okudum, altı bin köylü bir grup diyor ki: "Biz bunu yakalım, burası yok olsun. Dümdüz edelim başka türlü bu olmayacak". Eylemleri yürütenler Oktay Konyar, Sefa Taşkın ve diğer kamuoyu önderleri, "biz doğrudan demokrasi ile, barış içerisinde, Gandhi tipi bir hareket yürütüyoruz, pasif direnişçiyiz. Şiddet kullanmayız, bu yanlış olur, burada hiçbir şey yapılmayacak" dediler. Böyle bir tartışma yaşanıyordu ve o tartışma sonucunda barışçı olanlar galip geldi ve insanlar ertesi gün geri çekildi madenden.

Bütün bunlar olup bittikten sonra, o köylüler şimdi şunu soruyor: "bakın sizin hukuk neye yarıyor? Sizin hukuk hiçbir şeye yaramıyor. İşte, bakın, maden çalışıyor". Maden nasıl çalışıyor ama arkadaşlar? Yerin altında devamlı dinamitler patlıyor, devamlı zelzele gibi, sürekli olarak oradan yayılan ince, yapışkan bir toz yöredeki zeytin ve diğer ağaçlara sirayet ediyor vs. ve yaşam kaliteleri düşüyor. Ve bu arada madene işçiler alınıyor. Yakın yöre köylülerinden, hepsinden örgütlü olarak, çok dengeli biçimde ve ailelerin ileri gelenlerinden sekizer onar, yaklaşık 300 işçi de alınınca büyük bir huzursuzluk oluşuyor ve toplumsal barış da bozuluyor. Şu anda da aynı huzursuzluk söz konusu, ama yine de madenin çalışmasını istemeyenler ezici bir çoğunlukta. Bakanlar Kurulu Kararı'nın iptali için açtığımız dava da ancak 2004 başlarında sonuçlandı. Kararın tebliği vs. uygulaması derken, Ağustos'ta maden tekrar kapatıldı arkadaşlar. Şu anda 1996'da 15 köylü adına açtığımız dava ile 1998'de Strasbourg'a gittik. Dedik ki "Türkiye'de mahkeme kararları uygulanmıyor,

hukuk devleti ilkesi , adil yargılama ilkesi ihlal ediliyor, köylülerin yaşama hakkı ve özel yaşama saygı hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 2. ve 8. maddelerinin ihlali söz konusudur”. Bu konuda da çok ciddi bir hazırlık yaptık. Burada da işte STK'lardan yararlandık. Yani bazı ulusal ve uluslararası sivil toplum kurumlarının, özellikle e-mail ve web siteleri yoluyla, zenginliğinden, birikiminden bu davada çok yararlandık. Çok iyi bir sonuç aldık 10 Kasım 2004 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin web sitesinde kararımız ilan edildi. Maalesef 29 sayfa ve maalesef Fransızca. Bende dört sayfalık bir Türkçe özeti var. Merak edenler için söylüyorum, 10 Kasım'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden alabilirler. Orada da ihlal kararı verildi; adil yargılama ilkesi ve yaşama hakkının ihlali. O karar şimdi kesinleşmek üzere. Şöyle bir prosedür var, eğer hükümet itiraz ederse, gerekli görüldüğü takdirde aradaki bir daire karar veriyor ve büyük daireye gidiyor. Bu çok istisnai bir yol. Büyük bir olasılıkla bu karar yakında tamamen yürürlüğe girecek. Şu anda kısmen yürürlüğe girmiş durumda. Yani bizim temyiz süreci gibi değil, şu anda hükümetin uygulaması gerekiyor. Geçen hafta şirketin yetkilisi demeç verdi: “Biz yeni önlemlerimizi aldık, yakında madeni açacağız”.

Şimdi, 15 sene geçti, gördüğünüz gibi oldukça enteresan olaylar. Türkiye'deki hukuk devleti açısından da enteresan. Toparlamak istiyorum, çünkü galiba sürem de bitiyor. Şimdi burada rol alan aktif kişi ve kurumlara bakınca, İzmir'de Çevre Hareketi Avukatları denilen yaklaşık 8 ila 15 kişide değişen bir grup var. Bu hareket 92-99 arası, yedi sene sürdü. Şu anda bu hareket yok, fakat Bergama için özel gündemle toplanılıyor. Sadece Bergama için yaklaşık 6-7 avukat hala uğraşiyor. Yaklaşık 40 tane dava oldu arkadaşlar. İdari yargıda yaklaşık 10-15 tane, ceza davaları yine 10-15 tane, muhtelif tespitler, şunlar bunlarla toplamda 40'ı da geçti. Uluslararası alanda da iki davamız var şu anda. İlginç bir şey söyleyeyim; eğer hükümet burada yine işletmeye başlarsa, 8000 tane köylünün direkt Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru hakları da doğuyor. Çünkü mevcut bir karar var, sürekli ihlal var, yaşama hakkına tecavüz var. Hükümet yine işletmeyi açarım derse, bu sefer 8000 tane davamız olacak. Bu söylediklerim varsayım değil, şu anda hazırlığı da yapılıyor.

Bergama hareketi ilk beş yıl Belediye Başkanı Sefa Taşkın liderliğinde, muhtarlar ve kamuoyu önderleri, Bergama Köylüleri Çevre Yürütme Kurulu, 17 köy halkından kamuoyu önderleri ve Oktay Konyar liderliğinde sürdü. Şu anda bu hareket de pasif

durumda. Bergama El Ele Hareketi, daha ziyade İzmir'deki mühendis odaları, Tabipler Odası vs. bunlar bir araya geldi, hatta bunların arsında bir ara siyasi partiler de vardı. ÖDP bir ara çok ilgilendi, hatta İşçi Partisi bir ara onlarla beraber çalışıyordu. Hala Bergama El Ele Hareketi ayda bir toplanır, kamuoyuna açıklamalar yaparlar. Bergamalı Kadınlar Hareketi daha ziyade Sabahat Gökçeoğlu adında bir kadın liderliğinde faaliyet gösterdi. Sabahat Gökçeoğlu şu anda hasta ve maalesef bu protesto gösterilerinden kaynaklanan bir cezası var, evinde onu bekliyor. Yargıtay'dan da kesinleşti, her an infaz edilebilir. TMMOB, Tabipler Birliği, Türkiye Barolar Birliği, ODTÜ, uluslararası alanda çok sınırlı olarak FIAN diye bir toprak hakkıyla ilgili bir vakıf, bir de Greenpeace'in zaman zaman desteği oldu. Uluslararası olarak Avrupa Parlamentosu'nun iki tane kararı çıktı, sonra Strasbourg Mahkemesi kararı, TEMA bir gazete ilanıyla -tekrar ediyorum, ama- Çevre Mühendisleri Odası ciddi bir şekilde ilgilendi, ilgileniyor. İzmir'deki teknik meslek odalarında ilgilendiler. Medyada daha ziyade muhabir kadrosu, çünkü üst düzey tamamen bizden ilgisini çekti. Cumhuriyet gazetesi hala destekliyor. Mesela Radikal gazetesinin üst düzey kadrosu kesinlikle ilgilenmiyor bu olayla ve hiçbir haber yazılmıyor. İbrahim Günel benim arkadaşımdır mesela, çevre konularında çok birikimli bir arkadaşımızdır. Sürekli yazıyor, çırpınıyor, ama hiçbir haberi çıkmıyor.

Karşı tarafa geçiyoruz. Madenci şirket Eurogold, Newmond, Normandiya destekçileri, 15 yıllık süreçte göreve gelen tüm hükümetler; DYP, DSP, AKP hiç önemli değil, hepsi. Hepsinin başbakanı, başbakan yardımcısı, çevre bakanı sanayi bakanı ve il başkanları olsun hiçbiri, siyasi partileri, inanılmaz bir şekilde, hiçbirini yanımıza alamadık. Sadece ve sadece ÖDP, İşçi Partisi, Barış Partisi ve birkaç sosyalist partiden yardım gördük. Daha doğrusu psikolojik destek. Yine bu madenci şirketin yanında Yurt Vakfı, TÜBİTAK, çokuluslu şirketin Ankara'daki büyükelçileri karşı tarafta yer aldılar. Çok enteresan, örneğin Ege Ordu Komutanı Hurşit Tolon. Dikkatinizi çekiyorum, Hurşit Tolon, 2002'de, dört tane generalle helikopterle, yanlarında eşleriyle beraber bir otobüs dolusu da albay, yarbay, binbaşı, onlar da eşleriyle beraber aynı gün geldiler, madeni ziyaret ettiler. Madenci şirketin müdürüne teşekkür plaketi verdiler. Bu arada biliyorsunuz, size anlattığım süreç yaşanıyor. Mahkeme kararları çiğneniyor vs. ve bu kararları çiğneyen Başbakanlık talimatı ve Bakanlar Kurulu Kararını, biliyorsunuz, biz sonradan iptal ettiriyoruz. Strasbourg kararını da böyle kazandık arkadaşlar. Yani Strasbourg'da hakimler hiç hükümet

temsilcilerini dinlemediler. Onlar için önemli olan, bir hukuk devletinde nasıl oluyor da, Başbakanlık ya da Bakanlar Kurulu bir yarı kararını çiğniyor meselesi idi. Bu savunmamızı çok iyi tuttular ve tabii ki lehimize karar verdiler. Hurşit Tolon'un ziyareti üzerine kendisine çok sert bir mektup yazdım; "Sizin orada ne işiniz var, bir hukuk devleti var, bir mahkeme kararı var." gibisinden. Cevabı gelmemiştir. Geçmiş dönemin Hava Kuvvetleri Komutanı Cumhur Asparuk, o da durup dururken "Türkiye'nin yer altı zenginlikleri, kıymettir. İşte bakın Bergama hareketi engellenmemelidir" gibi inanılmaz bir şekilde birdenbire Ankara'da bir demeç verdi. Nedir anlamıyorum. Daha yeni, bu yaz oldu; bakan ve vali eşleri İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu'nun eşi, yanında valinin eşi ve kaymakamın eşi, üçü beraber ve yanlarında bir gazeteci ordusu ile madeni teftiş eder gibi gittiler. Yeni Asır gazetesi falan "Burası ne güzel bir işletme, insanlar ne güzel yararlanıyor" falan diye yazdı. Daha sonra biz pişman ettik tabii, köşe yazarları falan onlarla ilgili epey bir dalga geçtiler.

Milletvekilleri; arkadaşlar, şu anda yanımızda hiçbir milletvekili yok, inanılmaz bir şey. Geçmiş dönemde CHP milletvekilleri biraz ilgilendiler. Nedir anlamıyorum, bu altın ne kadar cazip, ne kadar ışıltılı bir şey ki yani insanlar bu kadar etkileniyor. Medyada verilen bol ilanlar, bilim adamları bir de Hulki Cevizoğlu'yla, rahmetli yani çok talihsiz, hala da neden öldüğü de anlaşılamayan Hablemitoğlu. Onun yazdığı kitap binlerce, on binlerce bedava dağıtıldı. Kitabında "Alman vakıfları Türkiye'de altın çıkarılmasını istemiyor, bu nedenle de Türkiye'de casusları örgütlüyor" gibi bağladı. Bir baktık, Yücel Sayman, İstanbul Barosu Başkanı, bizim Senih Önay avukat arkadaşımız, üç beş Oktay, Sefa kendilerini DGM'nin önünde buldular. Nasıl? Meşhur Nuh Mete Yüksel, DGM Başsavcısı geldi, bir inceleme yaptı ve bizim arkadaşlar casusluktan yargılandı arkadaşlar. Üç celse girdiler, beraat ettiler. Tazminat davaları şu anda devam ediyor.

Soru: Aysel Çelikel'in bir katkısı oldu mu?

Noyan Özkan: Hayır, onun olması mümkün değil, çünkü o İzmir Barosu'nun sivil toplum kurumu olmadığını söyledi. Adalet Bakanırken ziyarete gelmişti, maalesef büyük bir hayal kırıklığına uğramıştık. Çünkü Çelikel'in geçmişini biliyorum. "Burası bir kamu niteliğinde meslek kuruluşudur" dedi, "sivil toplum kurumu değildir".

Soru: Normalde biz Türk halkı olarak, belki tarihten beri hiçbir zaman idaremize başkaldırma veya ona aleyhte pasif direnişte de dahil olmak üzere bir şey yapmamışız. Böyle bir kültür bizde yerleşmiş. Hiçbir zaman devlete karşı bir harekette olmamış, her zaman devletle beraber olmuş. Ama Bergama köylüleri olayını hem çok önemsiyorum, hem de farklı buluyorum. Tarih süreci içerisinde farklı buluyorum. Yani bu sadece insanların maddi veya işte yaşamlarının maddi yanına bir zarar verdiği için mi ortaya çıkmış bir hareket? Buna sizin etkiniz nasıldı? Yani insanlar bu tür eylemleri sadece maddi durumlarına zarar geldiği zaman mı yapıyor? Onun haricinde bu tekrarlanamaz mı?

Noyan Özkan: Şimdi esasında bu konuda çok araştırma yapılıyor. Özellikle sosyologlar. Şimdi ben yaklaşık 15 yıldır konuyu takip ediyorum. Yaklaşık 20-25 kere Bergama'ya gittim bu olaylar için. Değişik nedenlerle, çoğunlukla da hukuki nedenler dolayısıyla. Köylülerle de bir arada oldum. Onlar da İzmir'e geliyordu. Liderleriyle devamlı temasımız vardı. Benim algılayabildiğim şu, her şeyden önce orada yoğun tarım yapan halkın, kendi geçim kaynaklarını elde etmesi ve bağımsız olması durumu vardı. Yani bu Kütahya'nın bir dağ köyü olsaydı farklı olurdu. Yahut da Güneydoğu'da mesela bir çok termik santraller çalıştırılıyor, kimsenin sesi çıkmıyor. Şimdi adını hatırlayamadım, çok büyük bir termik santral var orada. Burada bir ikilem ortaya çıkıyor; önce ekmek, sonra hürriyet, gibi. Köylünün belli bir özgürlüğü vardı. Şu veya bu şekilde kendilerinin tarlaları var. Benim, geçmişte de bir deneyimim var. 1970, 71'de mezun olduktan sonra dört sene Kaymakamlık yaptım, Anadolu'yu dolaştım. Çok ciddi köy tecrübem var. Bergama'da köylülerin kendilerine yeterliliği var. Mesela her evin önünde bir traktör var. Bu önemli bir gösterge. Bence en büyük neden bu. Köylülerin ekonomik olarak bağımsızlıkları vardı. "Okulunuzu yapacağız, caminizi tamir ettireceğiz, çocuklarınızı okutacağız", gibi şirketler devamlı PR yaptılar. Köylünün bunlara büyük bir ihtiyaçları yoktu. İkincisi bir hava yakalandı orada. Liderler iyiydi, İzmir'e yakındı, İzmir'in sivil toplum kurumları güçlüydü, özellikle mühendis odaları. Gerçekçi davrandılar, ellerinden geldiğince güzel raporlar düzenlediler. Olaya sarıldılar. İzmirli hukukçular bu olaya sahip çıktı, İzmirli bilim adamları sahip çıktı. İzmir'e çok uzak olmaması, yani yaklaşık bir buçuk saatlik mesafede olması da, bence kolaylaştırdı. Dönemin Belediye Başkanı'nın katkıları unutulamaz. İnanılmaz bir adamdı; teknik yönden olayları kavrayışı ve 68-78

kuşağından olmasının etkisi de var. ODTÜ'lüler özellikle bu işe çok destek oldu. Şimdilik böyle söyleyebilirim.

Soru: Benim asıl merak ettiğim şey şu: Tüm bu eylemlerin yapılmasından önce belediyenin imkanlarının kullanıldığını söylediniz. Sonra inisiyatiflerin tekrar faaliyetle devam ettiğini söylediniz de, bunların hepsi de büyük maliyet gerektiren şeyler. Bu maliyet problemini nasıl çözdünüz onu çok merak ediyorum.

Noyan Özkan: Önemli, çünkü dersin, programın çerçevesini biliyorum. Yani bu advocacy, savunuculuk, bir olayı desteklemek. Bunda da tabii finansal destek de önemli. Şöyle bir şey oldu, faaliyetler 91'de başladı. Belediye başkanı köylülerle çok uğraşarak, Bergama diye ortaya çıktı, çıktı, çıktı. Seçimlerde seçilemedi arkadaşlar. Bergama'da seçimi kaybetti. Şimdi tam seçim tarihini hatırlayamıyorum, ama bu Bergama olayları patlak verdi. İlk 4-5 sene aktif çalıştı, ondan sonra Sefa Bey ortadan kayboldu. Çünkü seçilemeyince, tüm bu belediye olanakları kalktı. Ondan sonra Oktay Konyar yürürlüğe girdi. Kaynaklar şöyle sağlanıyordu: -yine bence deminki arkadaşımızın sorusuyla ilişkili- öncelikle köylülerin durumu fena değil. Her köyden ciddi bir şekilde yörenin ileri gelenleri -özellikle dolmuşu, otobüsü olan- imece usulü para toplanıyordu. En çok para bir yere eyleme gidileceği zaman harcanıyordu. Boğaziçi Köprüsü'ne iki kez gittiler mesela, Ankara'ya üç-dört kez gittiler. En çok otobüs, mazot parası harcanıyordu. Onun dışında zaten beslenme hiç sorun değil, çünkü azık hazırlıyorlar. Onun için zaten hiç para harcamıyorlar. Köylülerin çok güzel azıkları var, üç hatta dört günlük. Mesela Çanakkale'ye yürüyorlar, altı gün. Sivil toplum kurumlarından çok ufak yardımlar aldılar biliyorum. Mesela Çanakkale yürüyüşünde bir destek alındı. Ama 17 köyün devamlı temsilcisi, Sefa Bey, yanılmıyorsam 95'de, 96'da yine tabii harekete destek veriyorlardı. Esas tabii Oktay Konyar'ın ortaya çıkmasıyla, bu yürütme kuruluna bağlı, köylerde komiteler kuruldu arkadaşlar. Komitelere Oktay Bey talimat veriyordu: "Para bulun, mazot bulun. Gidiyoruz, önümüzdeki günlerde eylem olabilir". Her şey tedarik ediliyordu. Onun dışında çok iyi biliyorum ki hiçbir uluslararası kurumdan yardım almadılar. Çok iğrenç bir şekilde bununla gündeme getirildi. Tabii ki tüm dünyada böyle, yani halkla ilişkiler mücadelesinde bunlar bu şekilde yapılıyor. Çamur atıyorsunuz, izi kalıyor gibi. Burada çok önemli başka bir şey var. Şirketi müdafaa eden ulusal ve uluslararası hukuk büroları herhalde çok ciddi kazanımlar elde ettiler.

İzmir'de çok ciddi olarak 7 ile 10 arası avukat, 15 senedir gönüllü hizmet veriyor. Hareketin içinde çok ciddi bir hukuki çalışma var. Hiçbir şey aksatılmadan, hepsine dosya açılarak, yani nasıl olsa bedava yürütülüyor diye köşesinden tutularak değil. Hukuki hizmeti tamamen gönüllü verdik. Yoksa böyle karmaşık davalarda durmaları mümkün değildi. Bu da bir gönüllü destektir.

Soru: benim sormak istediğim bu lobi faaliyetleri sırasında, özellikle bu şirketin ve onunla birlikte uluslararası bu işi yapan grupların sizlere de mutlaka büyük etkileri, zararları olmuştur. Aynı zamanda o kadar büyük bir sermayeyle bu insanların mücadelesinde birçok kişi sanıyorum, çok işsiz kalmıştır, çok zor durumlara düşürülmüştür. Bu gruplarla ne şekilde mücadele edildi? Siz bu mücadeleyi yürütürken, özellikle bu işten zarar gören insanlara nasıl katkıda bulunuldu, halk tarafından, ya da sivil toplum kuruluşları tarafından?

Noyan Özkan: Zarar görenler derken, neyi kastediyorsunuz?

Soru: Bu işe destek verdikleri için bazı sivil toplum kuruluşları veya şahıslar gibi. Biraz da az önce bahsettiğiniz bayanın rahatsızlanması ve aynı zamanda şu anda cezasını beklemesinden hareketle soruyorum.

Noyan Özkan: Esasında bu bir güçler dengesi. Yani örgütünüz iyi olursa, sesinizi iyi duyuruyorsanız, daha iyi bir yerde durursunuz, daha iyi şeyler yaparsınız. Artı bu bir siyasi atmosfer meselesi. Altın veya bakır fark etmez. Yahut da başka işletmeler. Bunlar dünyanın her yerinde oluyor. Bu çokuluslu şirketler elbette ki çalıştıracaklar, kâr edecekler, böyle bir düzen kurulmuş artık. Bu olay mesela Endonezya'da yoğun yaşanıyor, Papua Yeni Gine'de ve başka yerlerde. O ülkenin demokratik standartları düştükçe, şirketlerin etkisi, şiddeti ve zararı artıyor. Endonezya'da bir ara paramiliter gruplar kuruluyor mesela. Bir milyon dolara yakın para veriyor madenci şirket - "Riotinto" diye bir şirket yanılmıyorsa- hükümetten destek alarak. Ama hükümetin adı tam geçmiyor. Paramiliter bir grup oluşturuluyor, eski emekli subaylardan falan oluşan. Bunlar karşı çıkanları yok ediyor. Bergama'da bunu yaşamadık biz. Fakat Bergama'da çok üzüntü duyduğumuz devletin askeri, Foça Jandarma Tabur Komutanlığı özellikle, polisi, Milli İstihbarat Teşkilatı ve jandarması sürekli olarak

kullanıldı. Onlar da rahatsızdı bu durumdan açıkçası. Ne yaptıklarını bilemiyorlar, oraya geliyorlar, karşılarında köylü kadınlar var. Köylü kadınların çocukları askerde ve karşısında asker, jandarma. Dolayısıyla duygusal anlar yaşanıyor. Devamlı sürtüşmeler yaşanıyor. Bu tip psikolojik olarak çok zarar gördü insanlar. Fiziksel olarak fazla zarar olmadı. Bizden çok içeride yatan insan olmadı. Birkaç kişi, birer ay yatanlar oldu. Bir eylemde yaklaşık 7-8 kişi yanılmıyorsa, bir ay kadar yattı. Onun dışında çok büyük mahkumiyetler, çok büyük cezalar olmadı. Ama psikolojik olarak insanlar çok yıprandı, kamu yönetimine güvenleri zedelendi. O madene alınan işçilerden dolayı aileler arasında çok ciddi bölünmeler ve toplumsal barışın bozulması baş gösterdi. Bu çok büyük bir zarar, toplumsal bir travma yaşanıyor orada.

Bizi orada kimse kötü karşılamaz. Biz başından sonuna kadar olayı gönüllü yürütmüş insanlar olduğumuz için yine saygıyla karşılarlar. Bir de bizim hiçbir menfaatimiz olmadığını iyi bildikleri için –artık herkes biliyor bunu- bir tepkileri olamaz. Ama hakikaten üzüyor insan. Şimdi bu şirketlerin bir kere halkla ilişkiler müdürlükleri var. Bunlar sürekli olarak web sitesi, gazete, basın, yayın ve dergileri falan aracılığıyla İzmir’de yayın yapıyorlar. Her yere giriyorlar, çıkıyorlar, televizyon programlarına çıkıyorlar. Bu arada sizi tabii şöyle ilan ediyorlar; “bunlar her türlü büyümeye, gelişmeye karşı. İşe, istidama karşı, bu adamlar uçuk adamlar, marjinal adamlar, radikal adamlar”. Geçenlerde Başbakan Tayip Erdoğan da bu TCK görüşmeleri sırasında kadınlarla ilgili benzer bir açıklama yaptı; marjinal silahını çekti. Çok kötü bir silahtır bu, sizi biçer, dışlayıcı ve kamuoyu önünde küçümsetici bir silahtır. Bunu devamlı yapıyorlar, bundan zarar görüyoruz, görmüyor değiliz. Hiç olmazsa sinirimiz bozuluyor, çok ciddi yazılar çıkıyor. Hıncal Uluç benimle ilgili bir yazı yazdı, Sefa Taşkın’la ilgili yazı yazdı. Mesela benim sinirimi bozan bir olay oldu. Benim babam 50 senelik maden mühendisidir. Üç sene önce vefat etti. Tuttu bu madenci şirket, “falanca çok değerli maden mühendisi ölmüştür, kendisine rahmet dileriz” diye benim babam için ilan verdi. Çok alakasız bir şey. Ne yapmak istiyorlarsa, anlamıyorum. Müthiş kaynakları var, PR organizasyonları var, bunun için adamları var ve bizi üzen hükümet, çevre müdürlüğünden, bilmem ne müdürlüğüne kadar hepsi de yanlarında.

Bir şey daha var, “altın madeni açılacak, mutlu olacağız, müreffeh olacağız” gibi. Bugün gidin, bir kere çok muazzam bir tahribat yaptılar. Bütün toprağı olduğu gibi traşladılar. Yaklaşık on binlerce metrekarelik alan çöl oldu ve genişlemek istiyorlar.

Yer altı suları değişti, halk mutsuz. Zaten 7-8 senedir, dinamit sesinden, bilmem ne sesinden illallah demiş durumda. Neymiş, 20 ton altın ıkarılacakmış. 20 ton altın arkadaşlar!. Bütün bunlar bunun için oluyor. Yani 20 ton altın çıkarılsa ne olur, ıkarılmasa ne olur? Dünyada senede çıkarılan altın 1600 ton civarında. Bunun yüzde doksanı mcevheratta kullanılıyor. Kullansanız ne olur, kullanmasanız ne olur? Sadece yüzde beşi sanayi ve teknolojiye kullanılıyor. Özellikle tıp sektöründe galiba. Yüzde beş falan da merkez banklarında külçe altın olarak kullanılıyor.

Soru: Aynı mücadele bizim de Gediz Deltası için var da. Biraz önce dediniz ki hükümet yargı kararını hiçe saydı, bir genelge çıkarı ve maden işletmesine devam etti.

Noyan zkan: 2000'de genelge, 2002'de Bakanlar Kurulu Kararı.

Soru: Biz de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde bir karar ıkarıdık. Hükümet bunu uygulamazsa, 8000 tane köylünün kişi sel olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gidip, başvuru hakkının doğacağını söylediniz. Farz edelim ki uygulandı ve 8000 kişi başvurdu. ıkacak karar tazminat yönünde mi olur, yoksa alınan kararı uygulamak yönünde mi olur?

Noyan zkan: Kısaca, özetle cevap vereyim. Zaten ilk karar, emsal karar. İlk karar 2. ve 8. maddenin ihlali olarak çıktı, ki onu ben eksik söyledim size. İki de Avrupa Konseyi'nin organıdır. Avrupa Konseyi'nin organı olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi dosyayı, yine Konsey'e bağlı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne havale ediyor. Bakanlar Komitesi, tüm 45 tane ye ülkenin bakanlar temsilcileri, Dışişleri Bakanları bu dosyayı uygulamak için takip ediyorlar. Diplomatik bir olay. Mesela Loizidiou olayında üç sene sonra uygulatabildiler. Şimdi biz de böyle bir Şeyden ekiniyoruz. Böyle bir sürece girerse, madeni yürütecekler. Belki genişleyemezler. Ama diplomatik baskı oluyor, eninde sonunda hükümet bunu uyguluyor. Öte yandan mesela Sefa Taşkın, Dikili'de yaşıyor. Dikili de madene 10 km uzaklıkta. Ama içerideki raporlar öyle enteresan ki, mesela "siyanür patlar, bir Şey çatlar ya da bir sızma olursa, hakim rüzgar götürür" diyor. Hakim bir rüzgarla, zehirli gazlar bir anda yayıldı mı gider, diyor adam. Sefa Taşkın dahil, biz maddi tazminat istemedik. Çok iyi bir strateji kurduk. Sadece "köylüler mahkeme kararları yerine

gelmedi diye çok üzüldü, devlete güvenlerini kaybetti” dedik. Bu üzüntüleri için, manevi eksilmeleri için yanılmıyorsam kişi başına beş bin Euro talep etmiştik. Şimdi tam hatırlayamadım. Mahkeme üç bin Euro manevi tazminat kararı verdi. Bu kararın yanı sıra kişi başı üç bin Euro tazminat kararı verdi. Biz şimdi onun üzerinden gitmek istiyoruz. Bakın 8000 kişi hem ihlal talebi, hem de, diyelim ki üçer bin Euro tazminat talebiyle gelirse... Biz bu parayı da çok öne sürmek istemiyoruz. Bizim derdimiz para değil çünkü. Biz burada hukuk devleti, hukukun üstünlüğü gerçekleşsin, ve köylerin havası, suyu zehirlenmesin, daha fazla zehirlenmesin istiyoruz. Bunların üzerinde duruyoruz. Şimdi bu kararın uygulanması hükümetin gündemine gelecek.

Bu arada bir mektup yazdık. Bunu yine bizim kendi avukatlar grubumuzla yaptık. Bir STK olarak değil. Ama grup olarak bunları yapabiliyoruz. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği’nde çok ciddi olarak bu konuyla ilgilenebilecek kişileri tespit ettik, Parlamento Başkanı, siyasi parti grupları gibi. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Parlamenter Meclisi ayrı, ikisinin organları da ayrı. Onların bir de Avrupa İnsan Hakları Komiserliği var. Buralardan kişilere ve kurumlara 26 tane mektubu, ekinde de bu köylülerin mücadelesini anlatan bir video ile beraber gönderdik. Türkiye hükümeti de şikayet etti bu arada. Gerçi DGM’ler kaldırıldı şimdi ama yine de ona benzer bir mahkeme var. Yani yakında o mahkeme de bu işe el koyabilir. Kararın yerine getirilmesi için uğraşıyoruz. Siz mücadelenizde azimli, kararlı, birikimli, planlı, programlı olursanız, bir de siyasi konjunktür de size biraz uygunluk sağlıyorsa, başaramayacağınız hiç bir şey yok. 10 kişiyle de çok şey başarabilirsiniz. Ben buna inanıyorum. Yani 10 kişiyle de Türkiye’de taşları yerinden oynatırsınız. Önemli mücadeleler yaklaşık 8-10 sene sürdü. 3-5 sene süren de oldu. Hiç öyle altı ayda biten olmadı. İki sene de süren oldu. Mesela tam biraz rahatlarken biliyorsunuz, nükleer santraller gündeme geldi. Çok ciddi bir şekilde bununla ilgili yine hukuksal katkıda bulunmamız gerekiyor.

Soru: Benim sormak istediğim şey şuydu. Yani bu büyük bir toplumsal mücadele, bu mücadeleleri yürütürken herkesin sizin yanınızda olması söz konusu muydu? Karşı çıkanlar var mıydı? Halkın memnuniyetinin sağlanması için buralarda nelere dikkat edilmesi gerekiyor?

Noyan Özkan: Bu tip toplumsal mücadelelerde, önce bir kere sınırlerinizi alıracaksınız. Eşinizin desteğini alacaksınız, yani beraber yaşadığınız insanla

beraber, ailenizle beraber hazırlanmak gerek. Çünkü çok karşı saldırı oluyor ve bunlar genelde basından geldiği için insanlar bunu görüyor. Özellikle böyle uluslararası bir firmanın iş, istihdam, ekmek, hürriyet vesaire gibi bir propagandayla üzerinize yürümesi karşısında en yakın çevrenizden bile çok değişik tepkiler alabiliyorsunuz. Dolaylı veya doğrudan “canım sen de bu işle ne uğraşıyorsun, sana mı kaldı” gibi tepkiler alabiliyorsunuz. “E, ne olacak, ya siz de her şeye karşısınız, gidin mağarada yaşayın” gibi. Bunları söyleyen arkadaşlarımız, benim arkadaşlarım oldu. Şaka yollu söylüyor. Tabii bunlar size dokunabiliyor. Üzülebilirsiniz. Ben hala alışmadım.

Türkiye’de şirket medyası denilen bir şey var. Medya iki, üç tane şirketin elinde kaldı, çok kötü oldu. Maalesef mevcut yasalar da, bu yapıyı destekliyor. Bu medya şirketleri başka şirketler kuruyorlar, mesela çimentoculuk gibi, işadamları oluyorlar. Basın dünyası dışında işlerle de uğraştıkları için birbirleriyle temaslar kuruyorlar ve üzerinizde çok rahat bir biçimde hakimiyet kurabiliyorlar. Medyanın baskısını hissediyorum. Her an karalayabiliyorlar, çok dikkatli olmanız gerekebiliyor. Özel yaşamınıza dikkat etmeniz gerekiyor, ben bir çok olayla birden uğraşıyorum. Biraz özgürlüklerinize dikkat edeceksiniz, yaşamınızda attığınız adımlara dikkat edeceksiniz. Bir süre sonra izlenmeye başlıyorsunuz. Benim çok kuruntulu bir kişi olduğumu zannetmeyin. Her yerde en ufak açığınızı arıyorlar. Bunun için örgütlenmek gerek. Kamuoyuna mal oluyorsunuz, siz veya sizin örgütünüz. Kamuoyuna mal olunca da kamuoyu sizinle istediği gibi oynayabiliyor. Kamuoyu bir anlamda basın oluyor yani. Bir yandan da devletle karşı karşıyasınız. Bizim demokratik standartlarımız belli. Bu ülkede çok yakın bir dönemde çok yoğun olarak faili meçhul cinayetler, yargısız infazlar, çok sıkı üç tane darbe ve işkenceden geçen yüz binlerce insan gördük. Çok hasta, şiddeti içinde besleyen bir toplum haline geldik. İşkence neden oluyor? Polisten falan olmuyor, bu toplumun kendisinde bir hastalık var. Şiddeti benimseyen bir hastalık var. Bir anda bir linç ortamı yaratılıyor. Adamın birisi bir demeç veriyor, bir bildiri yayınlıyor, hemen bir linç ortamı yaratılıyor. Bunu da hissediyorsunuz. Özellikle menfaat dünyasının önünde durduğunuz zaman karşınıza böyle kocaman dernekler, kuruluşlar filan çıkıyor. Ama sizin duruşunuz sağlamsa, duruşunuz özgürse, bağımsızsa, samimiyse, ve de yılmıyorsanız, hele bir de böyle 4-5 sene, 7-8 sene devam ettirebiliyorsanız, bunları da aşıyorsunuz.

Yiğit: Teşekkür ederiz Noyan Bey. Buyurun Zelal hanım.

Zelal Ayman: Teşekkür ederim. Tabii Noyan Bey'in bu konuşması, bizim yaşadığımız süreçler bakımından bir çok şeyi hatırlattı. Gerçekten bu çok ciddi bir mücadele alanı. Öncelikle ben Kadınlarla Dayanışma Vakfı'nda çalışıyorum. 1990'dan beri kadın hareketinde, sivil hareketteyim. Daha geniş çerçevede de aktivistlik yaptım, halen de yapıyorum. Belki her zaman konuştuğumuz ama benim için çok anlamlı olan bir konuya değinerek bir giriş yapmak istiyorum. Bence kadın hareketi, özellikle geliştiği 1980 sonrası süreçlerde, darbe arkasından gelen olağanüstü haller, sıkı yönetimler sürecinde kendini çok gösteren bir muhalif çizgi izledi ve Türkiye'deki muhalif kesimin en keskin denebilecek gruplarından, hareketlerinden biri oldu. Kadınlar da genel olarak feminizmi temel alan bir yaklaşım sergilemelerine rağmen kadın hareketi deyince sadece feminist hareketi düşünmememiz lazım. Sık sık kadın hareketi terimini kullanacağım o yüzden açıklama yapma gereğini hissediyorum- kadın hareketi deyince, hareketin bütün bileşenlerini düşünmemiz lazım. Sendikalardaki kadınlar, siyasi partilerdeki kadınlar, feminist kadınlar, barolardaki avukat arkadaşlarımız, küçük kadın grupları, kadın kurumları yani kadın organizasyonları, kadın STK'ları, tek tek kadınlar, gazeteci kadınlar, köşe yazarı kadınlar, ressam kadınlar vs... Kadın hareketi bütün bunları kapsayan bir tablo benim için. Dolayısıyla hepsi büyüklü küçüklü çeşitli doz ve biçimlerde hareketin içinde yer alıyorlar ve benim açımdan hepsi çok meşru, gerekli ve anlamlı.

Neden bir siyasi parti olmuyoruz? Çünkü biz anti-hiyerarşik bir yapıyı benimsiyoruz ve ağ tipi örgütlenmeye inanıyoruz. Siyasi partilerin süre gelen halinin erkek egemen sistemin değerlerini taşıdığını biliyoruz. Özellikle 1990 sonrası aktif olan kadınlar, siyasi parti kuralım ve kadınların lehine politikaları geliştirelim, uygulayalım gibi bir girişimde hiç bulunmadı. Bununla ilgili çok tartışma oldu ama aramızdan hiçbir grup kadınlarla ilgili bir siyasi parti kuralım diye çıkmadı. Bunun neden söylüyorum? Lobcilik ve savunuculuk gibi kamuoyuyla ilgili işleri yaparken, sivil hareket bağlamındaki tartışmalar da çok ciddi bir biçimde ele alınıyor, alınmalı. Neden sivil hareketin bileşenleri parti olmuyor? Çünkü siyasi partilerin sergiledikleri tablo ya da aktiviteleri bize, bizim perspektifimize uymuyor. Yiğit, özellikle Medeni Yasa, Türk Ceza Kanunu gibi yasal düzenlemelerde somut çıktıkları olan, somut faaliyetleri ile

yürüttüğümüz bir eylem sürecini anlatmamı rica etti. Dolayısıyla biraz daraltarak anlatmaya çalışacağım çünkü çok karışık bir süreç. Atlayacağım yerler çok olacaktır. Bir hareketten söz edince bilemediğimiz bir sürü yerde, bir sürü şey oluyor. Kadınların yasal düzeyde haklarının önemini çok ciddi bir biçimde özellikle 1990 sonrası kavramaya başladık. Kadın örgütleri bu süreçte giderek kurumsallaşmaya başladı. Onun öncesinde ve sonrasında da kadınlar için kampanya tipi bir örgütlenme süreci vardı. Platform oluşturmak, kampanya örgütlemek, bu kampanyaları yarı bilinçli, yarı bilinçsiz, yarı bilerek yarı bilmeyerek örgütlemek gibi. Özellikle başlarda, gelişi güzel ama ciddi bir politik inançla bu işi yürüten kadınlar vardı.

Yasal konulara eğilimde belli bir direnç de vardı. Bunun üstünde durmak istiyorum çünkü çok karşılaşıyoruz. Bir kere devletle ilişki, yasalarla ilişki bağlamında genel olarak muhalif kesimde bir direnç var. “Devletle ne işimiz var bizim, yasalar zaten uygulanmıyor, hiçbir anlamı yok”, gibi kabaca açıklayabileceğim bir tepki var. Bu, ben ve benim gibi bir grup kadın tarafından hep başka bir biçimde analiz edilmeye çalışıldı. 1990 sonrası biz hareket içerisinde belli bir grup kadın için ilk aşacağımız engel kadın hareketi içindeki bu dirençti. Politik olarak devletten yasal eşitlik sağlanmasını, bu eşitliğin garantilenmesini, çıkarılan yasaların uygulanmasının garantilenmesini ve dolayısıyla hukukun üstünlüğünü, uluslararası evrensel kadın ve insan hakları normlarına ulaşmayı ve en nihayetinde adil ve sosyal devlet çatısının talebini anlatmaya ve bu konuda diğerlerini ikna etmeye çalıştık. Bu konuda iç tartışmaları çok yaşadık. Özellikle 1995 sonrası, daha çok eylem birliktelikleriyle bir araya gelen platformların olduğu süreçte giderek bu direncin daha da azaldığı bir noktaya gelmeye başladık. Bu çok iyiydi çünkü bu noktadan sonra bu konu ile ilgili ortaklıkları da bulmaya çalışan bir noktaya doğru gitmeye başladık.

Biz sorun olarak, şu anda Anayasa’da olsun, Medeni Yasa’da olsun, Türk Ceza Kanunu’nda olsun kadınların aleyhine pek çok madde ve yasal düzenleme olduğunu, lehinde olanların ise neredeyse uygulanmadığını, ya da uygulanmalarına ilişkin bir direnç olduğunu gördük. Türkiye’de muhalif kesimde avukatlara, özellikle feminist avukatlara, çok şey borçluyuz. Bu işlerin hepsi belli bir bilgi ve donanım gerektiriyor ve bu bilgi ve donanım olmadığı zaman yolumuzu bulamıyorduk. Bununla ilgili çeşitli girişimler hep oldu ve biz bir yerde tıkanıyorduk. O tıkanıdığımız yer aslında belli bir bilgi ve donanım düzeyiydi. Bu konuda özellikle avukat arkadaşlarımızın,

hukukçuların çok büyük katkısı olduğunu düşünüyorum. Ben avukat değilim, ama avukat arkadaşlarla geçirdiğimiz mesai bizi çok geliştirdi diyebilirim. Neredeyse, Medeni Yasa, TCK uzmanı falan olmaya başladım. Ben İngiliz dili edebiyatı okumuş biriyim, hukukla hiç alakam yok. Ama bu işle ilgilendikçe, hukukla, politikayla hayatı değiştirmenin anlamını ve bağına görmeye başladım. Yasal süreçlerin, yasal düzenlemelerin ve yasal iyileştirmelerin şimdi olmasa bile gelecek kuşaklar açısından ne kadar getirisi olacağını da politik olarak öngörebildik. Örneğin 1990'larda TCK'da sanırım 438. madde diye bir madde vardı. Orada seks işçisi, fahişe diye de nitelenen, kadınların tecavüze uğraması durumunda tecavüz eden kişinin cezasına indirim getiriliyordu. Bu inanılmaz bir şeydi. Bununla ilgili çok çalıştık. Ben o zamanlar çok gençtim, katılımcı olduğum bir kesimdi, işi örgütleyen kesimde değildim. O zamanki enerjiyi ve çok ciddi basın açıklamalarını, Ankara'ya gitmeleri, sokağa dökülmeleri, vapurlarda konuşmaları bütün hepsini hatırlıyorum ve bu 438. madde geri alındı. 1997-98'de bu sözünü ettiğim eylem platformları, hareket içi görüşmeler, konuşmalar akabinde artık genel olarak kadın hareketi içerisinde farklılıklara rağmen hükümete baskı grubu olmak bağlamında çok güçlü bir ortaklık yapılması zemini doğdu diyebilirim. Bunu bir grup kadın çok anlamlı bulup, çok büyük bir hızla uğraşmaya başladık.

Ailenin korunmasına dair 4320 sayılı bir kanun vardı, yeni bir kanundu ve kadına yönelik şiddetle ilgili çok ciddi cezai yaptırımlar ve caydırıcı hükümler içeren bir kanundu. Buna göre örneğin şiddet uygulayan kişi, kusurlu eş –her kimse, genel olarak erkek ama orada kusurlu eş diye geçiyor- vakanın durumuna göre hakim tarafından evden uzaklaştırılabilir. Evden uzaklaşmıyorsa hapis cezası alabiliyor. Şimdi bu bizim için çok önemliydi çünkü sonuçta şiddete karşı iyi bir araçtı. Cezai yaptırımı ve caydırıcılığı içeriyordu. Bununla ilgili çok çalıştık. Genel olarak bizim çalışma biçimimiz bakımından, o zamanlar çok acemiydik.

Özellikle Medeni Yasa Platformu, Türk Ceza Kanunu Kadın Platformu süreçlerinde kronolojik akışta gözlemlersek, yöntemlere, araçlara baktığımız zaman giderek daha fazla bilerek hareket eden bir gruptan söz edebiliriz. 4320 sayılı kanunla ilgili çalışmalar sıralarında, 97-98 sıralarında, olağanüstü acemiydik. İnanılmaz hatalar yaptık, çok ciddi fırsatlar kaçırdık. Medeni Yasa sürecinde -1998'den sonra, 2002'ye hatta 2003'e kadar sürdü ve devam edecek- Türk Ceza Kanununda, artık biz çok

daha profesyonel mi desem bilemiyorum, çok daha işini bilen, konuya çok daha ciddi eğilen, yöntem ve araçlar konusunda, bu işi yapan aktörler, kişiler, kurumlar bağlamında daha tepeden bakabilen, bütünü görebilen, bir yaklaşım geliştirdik. Bundan sonra nasıl gideceğimizi göreceğiz.

Ortaklık kurduklarımızdan kısaca söz edeyim. Bunların içerisinde tüzel kişiliği olan kurumsallaşmış kadın grupları, tüzel kişiliği olmayan kadın grupları, tek tek kadınlar vardı. TCK sürecinde eşcinsel gruplarla da çalıştık. Onun dışında bazı siyasi partilere ve sendikalara bağlı kadın birimleri, seksiyonları, sekreteryalı vardı. İnsan hakları savunucusu örgütler vardı. Bazı barolardan destekler vardı. Daha çok CHP'li iki-üç kadın parlamenter bizimle hareket edebildi. TBMM alt komisyonundan bazı üyeler bizimle çok yakın görüş alış-verişi içinde oldular. Bazı öğretim görevlileri vardı. Tabii feminist avukatlar da vardı. Bizim çalışmamız dediğim gibi, ağ tipi ve belli platformlar oluşturularak yapılan çalışmalardı. Örneğin Medeni Yasa için 129 grubun olduğu Medeni Yasa Kadın Platformu'nu oluşturduk, Türkiye çapında örgütlendik. TCK için oluşan ayrı bir platformdu. Yani biz genel olarak bu kampanyaları geniş katılımlı platformlarla örgütledik ve bu platformlar içerisinde sekreteryaya işini yapan belli kadın grupları oldu. Örneğin Medeni Yasa sürecinde ilk başlarda aktif olan belli bir kadın grubu yoktu, belli kadınlar vardık. Süreç içerisinde KADAV, Kadınlarla Dayanışma Vakfı, daha çok Medeni Yasa'yla ilgili çalışmaya başladı. KADAV ne yaptı? Ofisini kullandı, toplantıları örgütledi, imza kampanyaları için örnek olarak getirdiğim şu broşürleri bastı. Bütün bunlar o kadar zaman alan ve para gerektiren işler ki, bütün bunların koordinasyonu ile ilgili çalışıldı. TCK'da ise Kadının İnsan Hakları, Yeni Çözümler Vakfı diye başka bir kadın grubu var, onlar bu kolaylıkları sağladılar. Çok ciddi sekreteryaya ve lobi çalışması yaptılar. Bakanlardan randevu almak, komisyon üyeleriyle telefon ve mail ile bağlantı kurmak, "hadi arkadaşlar şu konuyla ilgili faks çekelim, mail atalım" çağrılarını yapmak gibi, biraz işin kendisini koordine eden işler yaptılar. Bunları yapan belli kadın grupları hep oldu. Yoksa o geniş katılımlı platform, hantal yapısıyla bir şey çıkaramazdı aslında. O noktada daha mobil olan belli bir grubun ya da grupların hareket etmesi, yön vermesi ve stratejiyi oluşturması lazım. Sonuçta bir güven ilişkisi de olduğu için platform içinde sorun yaşamadık. Belli bir gruba verilen iş üzerinden bir güven ilişkisi de olduğu için ve o grup da bütün dengeleri gözeten bir yerden bakabildiği için meseleye, çok bir sorun yaşanmadan, herkese bilgi verilerek yürütülebildi diyebilirim. Dolayısıyla bizim, kurumsal yapı

olarak tarif edebileceğimiz, halimiz bu şekilde özetlenebilir. Ayrıca e-mail gruplarımız vardı ve bu çok çok etkili de oldu. Kadına yönelik şiddete karşı yaptığımız yıllık kurultaylarımız da var. O kurultaylarda büyük bir dinamizm vardı ve çeşitli kararlar alındı, bu kararların takibi de çok ciddiye alındı ve takip edecek ekipler seçildi.

Örneğin Yerel Yönetimler Yasasında yeni bir madde var. Çok önemli, çünkü hep istediğimiz bir şeydi. Nüfusu 50 bini geçen il, ilçelerde ya da her hangi bir yerleşim yerinde, belediyelerin şiddete karşı sığınak açma zorunluluğu var. Biz böyle bir yasal takibi yapmaya çok kararlıyız. Hatta kendimizi tutamadık, yasa çıkmadan 5 Temmuz 2004'de, 11 ilde belediyelere dilekçe verdik. Dilekçe verme hakkımızı kullanıyoruz, imza verme hakkımızı kullanıyoruz, belediyelere çeşitli kadın grupları adına resmi dilekçe sunuyoruz. "Biz sığınak istiyoruz, siz yerel yönetimler olarak, anayasanın, şu yasanın, bu yasanın vs. gereği olarak, bunu yapmak zorundasınız" gibi bir eylem gerçekleştirdik. Hatta, buna cevap gelmezse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gidelim dedik. Şimdilik duruyoruz, yasa çıkmadı, bekliyoruz. Ama bunu mutlaka yapacağız. Geçenlerde Çanakkale'de Kadın Sığınakları Kurultayı'nın 7.sini yaptık. Orada da bu konunun takip edilmesine karar verildi.

Dolayısıyla içerik ve sorunlarla ilgili kısımdan şimdi yasalarla ilgili, yasaların bize sunduğu çerçevenin, bizim hayatımıza katacağı anlam ve değişikliğin peşine düştük. Çünkü politik olarak hayatı değiştirmeye ve dönüştürmeye çalışan kadınlarız ve o noktada da yasaları da arkamıza almak istedik. Bir de tabi AB süreci var. Çok destekleyici, çok olumlu bir rüzgar mı desem, atmosfer mi desem, bizim açımızdan gerekli koşulları yarattı. Örneğin Medeni Yasa'daki ısrarlıydık. Çünkü Medeni Yasa ve Türk Ceza Kanunu gibi kanunlar temel yasalar olduğu için insanların gündelik hayatını son derece doğrudan etkileyen yasalar. Mesela, sokaklarda standlar kurup, pazarlara gidip kadınlarla mal rejimiyle, mal mülk meselesiyle, evlilik süresince edinilmiş mal mülkle ilgili konuştuğumuz zaman anında anlıyorlardı. Bizim hareket içinde anlatmaya çalıştığımız şeyi kadın grupları içerisinde bazı kadın arkadaşlarımız anlamadılar. "Biz niye bu meseleyle uğraşıyoruz, mal mülk meselesi kötü bir mesele, biz mülkiyet meselesini mi tartışacağız" gibi dirençler gösterdiler. Fakat bu meseleyi doğrudan yaşayan, içinde olan, evli olan, bir biçimde mağdur olan, ya da mağdur olma potansiyeli olan kadınlarla tartıştığımızda, konuştuğumuzda, inanılmaz düzeyde anlıyorlardı ve hemen imzalıyorlardı. Bu konu onların hayatlarıyla çok ilgiliydi çünkü.

Medeni yasadaki eşitsizlik şuydu; Yasa Ekim 2003'de çıktı, daha doğrusu yürürlüğe girdi. Ama çok korkunç bir kara delik vardı, halen de var. Bu yasanın mal rejimi bölümünde, 10. maddesiydi sanırım, edinilmiş mallara katılma rejimi vardır. Bu çok önemliydi bizim için çünkü evlilik boyunca bir çiftin, karı kocanın edindiği mal mülkün, para, -aynı ya da nakdi fark etmiyor- eşit bir biçimde paylaşılmasını ön gören bir yasa. Bu bizim için politik olarak şöyle bir anlam taşıyordu; kadınların evlilik süresince evde ürettikleri, harcadıkları emeğin karşılığını bu biçimde karşılayabilirdik, çünkü ev içi emek görünmez bir emek, hepimizin bildiği gibi karşılığı yoktur. Hatta değersizdir, ev kadınlarının evde oturduğu, hiçbir iş üretmediği düşünülür. Kadınlar da bunu çok içselleştirmiştir. Mesela kadınlara sorarsınız, ne iş yapıyorsun diye, “ben bir iş yapmıyorum, ev kadınıyım” der. Halbuki akşama kadar iş yapar ve bunu karşılıksız yapar. En fazla boğaz tokluğuna çalışır, adam para getirir, kadın bir kap yemek yer. Maldan hiçbir şey alamaz. Miras hakkı yoktur. Bir sürü dezavantajı ve adaletsizlik vardır. Medeni Yasa'nın, Soyadı Kanunu, nafaka gibi, bizce problemlili olan, konularını biraz bir kenara bırakıp, oradaki adaletsizliğe ilişkin anlamlı bir yasa maddesi olarak görüp üstüne gittik. Bunu biraz bilinçli yaptık çünkü gücümüz yetmiyordu. Sonuçta biz ne kadarız ki ve karşımızda da hükümet var, komisyon var, TBMM var. Onlar o kadar güçlüyken bizim gücümüzü iyi kullanmamız lazımdı ve biz Medeni Yasa'daki bu mal ayrılığı rejimi kanuna odaklandık. Her yerde bu konuda basın-yayın ile, öğretim üyeleriyle, komisyon üyeleriyle, Adalet Bakanıyla, ya da bakanlarıyla, o zamandan bu zamana gelip giden herkesle, tartışılan bir konu oldu.

O zamanlar, MHP'den komisyon üyesi Orhan Bıçakçioğlu, “biz paraları karılara mı yedireceğiz” dedi bize. “Ne demek istiyorsunuz? Nasıl olur da bütün kadınlara bu hakkı verebiliriz? 1 Ocak 2002'de yürürlüğe gireceği tarihten sonraki evlilikler için geçerli olsun, önceki evlilikler için geçerli olmasın” dediler. Bu inanılmaz bir adaletsizlik ve eşitsizlikti. O zaman, bizim hesabımıza göre, Türkiye'de 17 milyon evli kadın vardı. 2002 öncesinde evlendiği için 20 yıldır evli olan kadınının hiçbir hakkı olmayacak, evliliği mal ayrılığı rejimine tabi olacak ve hukuken bir boşanma durumunda, ya da bir boşanma durumu olmasa bile, hiçbir hakkı olmayacaktı. 2002 sonrası evliliği ise, edinilmiş mallar rejimine tâbi tutulacak. Yani hukuken de, teknik olarak da inanılmaz. Karmakarışık bir şey. Hakimler de, avukatlar da işin içinden çıkamıyorlar. Şimdi Aile Mahkemeleri kuruldu, bu medeni yasayı nasıl uygulayacaklarını bilmiyorlar. İki, üç tane kategori çıkardılar; 2002 öncesi evlenenler,

2003 sonrası evlenenler, her iki zamanda da evli olanlar diye. Bütün bu mallar, mülkler nasıl paylaşılacak diye, büyük barolar içerisinde de tartışmalar çıktı. Belli avukatlar karşı çıktı, belli hakimler, belli bir kesim ise destekledi. Halen biz de avukat arkadaşlarımızdan öğreniyoruz. “Şu da var, şu hak da olduğu için hukuken işte gidip mal ayrılığı rejimi üzerinde de, noterde, eşinle beraber anlaşabiliyorsun” gibi uyarılar yapıyorlar. Şu anda bir sürü erkek karısını zorlayarak notere götürüyor, “biz ikimiz karar verdik, mal ayrılığı rejiminden yararlanacağız, edinilmiş mallardan yararlanmayacağız” diyorlar. Çünkü edinilmiş mallara katılma rejimi, yani siz gidip onu değiştirmedığınız, ben değişiklik istiyorum demediğiniz sürece, tâbi olacağımız rejim o oluyor. Değiştirdiğiniz zaman değiştirebiliyorsunuz, noter yoluyla yapıyorsunuz. Dolayısıyla bilenler, farkında olanlar, bunu yapıyorlar. Karşı yol olarak bu yol bulundu. Bine yakın başvuru yapılmıştı mesela bir yıl içerisinde. İnsanlar öğrendikçe artıyormuş. Hele o 2002 yılında inanılmaz bir notere gitme oldu. Bizim avukatlara gelenler bile vardı. Oralardan takip ediyoruz, barolara soruyoruz. Bir de erkekler malı mülkü annelerinin, kız kardeşlerinin üstlerine yapmaya başladılar. Kendi üstlerine yaparlarsa %50 karısına da geçecek.

Biz bu meselenin peşini hiç bırakmak istemedik. Nitekim 2002’de yasa yürürlüğe girdikten sonra, sanırım 2002 Mayıs’da, “17 milyon kadın ev içi emeğinin peşinde” diye bir kampanya başlattık. 3-4 ay çok çalıştık. Bunları çeşitli yerlerde, pazarlarda kadınlara imzalattık ve 40 bine yakın imza toplayıp meclise götürdük. Ama öyle bir zamandı ki o, sizin söz ettiğiniz konjonktür çok önemli. AB süreci, yasal reformlar zamanı ve TCK geldi. Dolayısıyla bunlar durdu, bizim dilekçeler de hala orada duruyor. Bizim davamız duruyor o noktada. Buna ne zaman el atabileceğimiz ile ilgili olarak hiçbir fikrimiz yok. Çünkü şu anda yine hala TCK ile ilgili bir sürü tartışma var. Yeni çıkacak olan yerel yönetimler ve sığınaklar konusu var. Bu noktada gücün sınırlı olduğuna dikkat çekmek istiyorum. Yani bizim en büyük avantajımız, bu işe inanıyor olmamız. Buna, en temelde, insan hakları mücadelesi diye bakıyoruz. Yasal mücadele diye bakıyoruz ve burada gücümüz nedir diye baktığımız zaman, ben gücümüzün inanç olduğunu, politik doğruluğa olan inanç olduğunu düşünüyorum. O noktada buna da sıra gelecektir diye düşünüyorum. Gücümüzün bir taraftan da maddi kaynaklarla, insan kaynaklarıyla, zaman kaynağıyla da çok sınırlı olduğunu fark etmemiz lazım. Örneğin bu TCK sürecinde birkaç kadın grubunun ısrarı, sekreteryası, para koyması olmasaydı, biz bu kadar etkili olamazdık diye

düşünüyorum. Yani TBMM Alt Komisyonu üyeleriyle, üst komisyon üyeleriyle, bakanlarla görüşüldü. Telefon yağmuru, faks yağmuru, e-mail yağmuru yaratıldı. Ankara'ya gittik. Bu zina tartışmalarında, 14 Eylül'de Ankara'da yürüyüş yapıldı. Bine yakın kadın TBMM'ye yürüdü, orada basın açıklaması yaptı. Bununla da kalmadı orada izleme koltuklarında izlendi. O arada da randevu alınabilen kişilerle görüşmelerle yapıldı. Bu Eurogold gibi güzümüz de olmadığı için, mesela, biz aylarca Cemil Çiçek'ten randevu istedik. Vermedi. Başbakan'dan istedik, vermedi. TCK ile ilgili bir kadın heyeti olarak görüşecektik. Bu görüşmeler çok etkili oluyor. Medeni Kanun tartışmaları zamanında yapabildik. Ecevit-Bahçeli hükümeti sürecinde, üç dört kere Ankara'da lobcilik yapmak için randevular aldık ve çok uzun görüşmeler yaptık. Bunlar çok etkili oldu. O kadar şaşırıyorlar ki; "Yahu siz nasıl geliyorsunuz? Ne kadar ilginç" diyorlar. Bir de biliyoruz ya "işte şu madde şöyle, bu madde böyle" çatır çatır konuşuyorsun. Böyle bakıyor, anlamaya çalışıyor, bunlar kim? Bir kere hakkınızda araştırma yapıyor; kim bunlar. Hatta Dernekler Masası'ndan birileri geldi iki üç kere bizim vakfa. Başka kadın arkadaşlardan da duyduk, oralara da gidiyorlardı.

Devletle ilişki bağlamında da muhalif kesimde "bu adamlarla ne görüşeceğiz?" gibi dirençler var. Halbuki bence o kadar etkili oluyor ki. Sonuçta akla, kara değil. İçlerinde sizi çok anlayabilecek, sizinle tümüyle beraber hareket etmese de lehinizde davranabilecek, herhangi kritik bir durumda süreci sizin için destekleyebilecek kişiler de var orada. Kadın, erkek fark etmiyor. Biz Adalet Alt Komisyonu'nda erkeklerden de destek aldık. O noktada zaten bu işin yarattığı kültür zihniyet değişimine işaret ediyor. Bizim için bütün bu savunuculuk, kampanyalar, lobcilik, hepsi; toplamda baktığımız zaman büyük bir kültür değişimi, zihniyet değişimi/dönüşümü aslında. Çok daha net tabirle, herkes için bir bilinç yükseltme süreciydi. Kadın hareketini oluşturan bileşenlerden tutalım, tek tek kadınlara, evli kadınlara -çünkü bütün bunlar hep evli kadınlara çağrılardı. "Hayatınıza sahip çıkın. Bu yasalar sizin hayatınızı etkiliyor" çağrısıydı. Milletvekilleri, bakanlar, kamuoyu, kurumlar, gibi bileşenlerin hep birlikte tartıştıkları bir süreçti. Bütün bu olanlar kuru kuru yasa maddelerinin tartışılmasından öte, hayatın değişmesi, dönüşmesine ilişkin gayretin, zihniyetin, toplumsal olarak benimsenmesi, en azından algılanması, tartışılması süreciydi. Tabii bunda AB süreci de çok etkileyici ve destekleyici oldu. Ama bütün bu faaliyetler olmasaydı, AB süreci ne kadar etkili olabilirdi onu da bilmiyorum. AB sürecinin etkisini karşılayabilecek, alıp bunu kullanabilecek kesimlerin de olması lazım. O bağlamda "kadınlarla ilgili yasalar

AB yüzünden çıktı” gibi şeyler söyleniyor, bozuluyorum. Çevreciler için de benzer şeyler söyleniyor. Bu bize marjinal denilmesi kadar kırıncı aslında. Yani biz elma armut toplamıyoruz. Geceler boyu çalışıyoruz, düşünüyoruz, toplantı yapıyoruz, Ankara’ya gidiyoruz, bir sürü kurumun, bir sürü parası gidiyor. Mali kısmı kurumların üzerinde ya da kişiler biraz para koyabiliyoruz. Bütün bu maddi, manevi çabaların bir sonucunun olmadığını söylemek, AB sürecinin asıl etken olduğuna ilişkin yaklaşım bence çok rencide edici ve bu ülkenin gerçeklerini görememek, bu ülkeye kulak vermemek bence.

Biz kimi etkilemeye çalıştık? Dediğim gibi önce kadın hareketinin kendisini etkilemeye çalıştık, TBMM’yi etkilemeye çalıştık, bakanlıkları, genel kurulu, bazı hukukçuları ve baroları. Bu bazı hukukçular önemliydi. Onlara bir tür kanaat lideri mi desem, ya da yasa yapıcı düzeydeki insanlardı. Bazılarıyla mesela hiç anlaşılamıyorsunuz. Çeşitli panellerde, seminerlerde bu konular hep konuşuldu. Basın aracılığıyla konuşuldu, komisyon üyeleri aracılığıyla konuşuldu. Bazıları çok destekleyici davrandılar, anladılar ev içi emekle mal mülk meselesinin ilişkisini. Kadınların ev içi emekten dolayı mağduriyetinin karşılanması gerektiğini, bunun uluslararası bir standart olduğunu anladılar. Çünkü Avrupa’da bu yasa geçerli temelde. Bu perspektifle bakılıyor. Ev kadınının emeğinin karşılanması için bu tür yasalar düzenleniyor. Bunu destekleyen hukukçular da oldu, teknik olarak zor olduğunu savunup, karşı çıkanlar da. Bu yasanın nasıl uygulanacağı o kadar karmaşıktı ki. Bizim için bu zihniyet değişimi çok anlamlıydı.

Namus suçlarıyla ilgili yasaların düzenlenmesi sürecinde bu ülkede hiç olmadığı kadar namus kavramı tartışıldı. Namus suçlarından ölen, katledilen kadınları, hem kadınlar kendileri, hem kamuoyu, hem de milletvekilleri çok tartıştı. Çeşitli tavizler verildi karşılıklı olarak. Sonuçta namus suçlarıyla ilgili bizim istediğimiz düzeyde bir yasa yapılmamış durumda hala. Bu da bizim için bir kara delik. TCK’da özellikle cinsel suçlarla ilgili, tecavüz tanımıyla ilgili olsun, cinsel istismarla ilgili olsun, çok ciddi reformlar yapıldı. Ama namus meselesiyle ilgili o duvarı, o zihniyeti aşamadık. En basitinden adı lazım değil, bir milletvekili “buraya kadar verebiliriz, namusla ilgili taviz veremeyiz” demiş arkadaşlarımıza. Bu namus gerekçesiyle cezada indirim ile ilgili olarak “biz taviz veremeyiz, bu bizim namusumuz” demiş. Namus gerekçesiyle bir kadını öldürmüşse bir kişi – kızını, karısını, kız kardeşini fark etmiyor, biçiyorlar-

namus ile ilgili olduğu için ceza indirimi var. Tahrik olduğu için öldürdü diye ciddi bir indirim var. On yıla üç yıla iniyor mesela cezası. Buna karşı çok fazla konuştuk. Diğer bazı sorunlu maddeleri biraz bir yana bıraktık. Özellikle bu namus meselesinde çok ciddi tartışma yaşadık. Mesela kan davaları vardır, hani aşiretler arası; oralarda tahrik indirimi yok. Orada da bir namus, gelenek, görenek, adet var. Dolayısıyla erkekler erkekleri öldürdüğü zaman bir tahrik indirimi uygulanmıyor. Gerçek ceza neyse, o veriliyor. Bu üstelik çok da caydırıcı bir ceza, yüksek bir ceza. Ama kadınlar namus gerekçesiyle, gelenekler, görenekler, adetler, her neyse, bütün bunlar gerekçesiyle öldürülüyorlarsa, tahrik indirimi yapıyordu. Bunun kadar adaletsiz bir şey olamazdı. Biz hep bu kan davasını kullanarak, sorunu öne çıkarmaya çalıştık. Çeşitli sloganlar geliştirdik; “kadınların kanı, kan değil mi?”, “kadınların kanı yerde mi kalsın?”, “erkekler erkekleri öldürdüğünde niye bu kadar sert cezalar veriliyor da, erkekler kadınları öldürdüğünde verilmiyor?” gibi. Tabii AB süreci de vardı tepelerinde. En son da töre biçiminde çıktı. Bu tabii bizim istediğimiz bir şey değildi. Çünkü töre çok göreceli bir kavram ve namusu karşılamıyor. Kalkıp, “ben töre gerekçesiyle öldürmedim” derse ceza almayacak. “Namus gerekçesiyle öldürdüm” diyecek ve yine ceza almayacak, töre gerekçesiyle olursa ceza alacak. Bu konu hala bizim gündemimizde. Bütün bu AB fırtınası içerisinde ne yapacağız henüz düşünüyoruz.

Bizim bütün bunları yaparken sahip olduğumuz donanımımız açısından birkaç şey eklemek istiyorum. Mesela az önce dediğim gibi, TCK sürecinde daha bilgili, donanımlı olduk. Belirli bir plan üzerinden bir strateji geliştirdik. Bir kere, “biz şu taslağı bir görelim” dedik. Bu taslak MHP-DSP hükümeti zamanından beri Adalet Alt Komisyonu’ndaydı. Özellikle avukat arkadaşlardan oluşan bir grupla bütün o taslağa alternatif maddeler oluşturduk. Bir kitapçık çıkardık, çok büyük emek harcadık. Günler geceler süren toplantılar, hazırlık sürecinden sonra somut, net ve alternatif bir taslak çıkarıldı. Tabii biz “bunların hepsi hazırlanacak ve kabul edilecek” demiyorduk. Ama biz her maddeye, özellikle de kadınlara yönelik cinsel suçlar kapsamındaki her maddeye ilişkin, alternatif bir taslak geliştirdik ve bütün kadın gruplarına dağıttık. Dolayısıyla herkesin bir bilgilenme süreci oldu. Yani cinsel istismar, namus suçları, tecavüzün tanımı, kadının konumu gibi bütün bu konularda biraz bilgi eşitlenmesi yaratmaya çalıştık. Bir de şöyle bir bakış açısı var, “bunlar çok hukuki, çok teknik; biz anlamıyoruz”. Aslında öyle değil. Bunlar çok politik ve hayatımızla ilgili kararlar.

Hukukçu arkadaşlarımız tekniğine girsin. Mesela o maddeyi biz yazmayalım, ama o maddenin hayatımıza dönüşünü anlayabiliriz. Bununla ilgili bir duruş geliştirebiliriz. Bu taslağın hazırlanması ve bütün bu bilginin ortaklar arasında eşitlenmesi bağlamında çok başarılı bir süreç yaşandı. Aksi takdirde zaten bilgiler çok eşitsiz olduğu zaman verimsiz oluyor. Verimsiz dediğim, alakasız sorular, itirazların olması. Halbuki bilgiler eşitlendiği zaman, bir biçimde deneyimler aktarıldığı zaman herkes belirli bir ortak zeminden hareket edebildiği için, o ortak güce ulaşmanız daha kolay oluyor.

Son olarak belki elde edilen sonuçlar konusunda bir şeyler söyleyebilirim. Benim için belirli bir hareketin bileşenlerinin ortaklık zeminini yakalamış olması benim için çok anlamlıydı. Bunun güçlenerek artması, ya da artarak güçlenmesiydi. Birlikte iş yapma kültürünü çok geliştiren işler bunlar. Az önce söz ettiğim bilginin paylaşılması, eşitlenmesi, ortaklıkların öne çıkarılması, demokratik bir tartışma kültürünün gelişmesi önemliydi. Sonuçta farklı işler yapan kişileriz, kurumlarız. Ama bizim bir de ortak, kamuoyunu ilgilendiren, tüm kesimleri bir biçimde ilgilendiren politik bir derdimiz var.

Farklılıkları öne çıkarmak yerine son derece demokratik bir biçimde, o farklılıkları da görerek daha çok anlam yüklememiz lazım. Bu söylem de çok kullanıldığı için içi boşaltıldı. "Farklılıklarımızla bir arada olacağız". Nasıl olacağız? O nasılı çok iyi düşünmek lazım. Bu çok kuru kuruya bir retorik, çok slogan gibi. İnsanlar birbirini o kadar kırıyor ki, o zaman ya çok ciddi çatışmalar çıkıyor; problemler, çelişkiler çıkıyor, ya da belli tipler, belli kurumlar diğerlerini bastırıyor. O zaman da monopol, tek sesli bir grup olmaya başlıyor. Tek sesliliği savunmuyoruz ama çok sesliliğin güce dönüşmesini sağlayacak bir mekanizma yaratmak lazım. Yoksa bu kampanyaların bir anlamı olmuyor, yani hükümete gitmiyor, ya da kadınlara ulaşmıyor, basın ilgilenmiyor. Bu konuda da basın çok önemli bir etkisi var, çok ilgilendiler bütün bu kampanyalarla. Dolayısıyla bu elde edilen sonuçlar bağlamında, muhalif kesimler açısından bakarsak da, ya da kadın hareketi açısından; bir ortaklık zemini yaratmak, güçleri birleştirmek, siyasi parti olmadığımız halde politik bir güç olabilmek, gevşek de olsa, ağ tipi de olsa bir güç olabilmek, bir ses olabilmek benim için anlamlıydı. Dolayısıyla zihniyetin değişmesi, kültürün değişmesi anlamlıydı. Mesela bu standlara bizim beklemediğimiz oranda erkekler de geldiler, imza verdiler. Grup içerisinde

büyük sorunlar çıkardı bizim için. Bir grup kadın “hayır, erkekler de imza atsın” diyorduk, bir grup kadın “atmasın” diyordu. Çok büyük, çok komik tartışmalar oldu. Ben standda erkeklere imzalattırıyordum, diğeri izin vermiyordu. Bu tür şeyler de oldu, her zaman oluyor ve olacak. Ama bu, önemli bir tartışmaydı. Yani biz bu kampanyayı, bu işi niye yapıyoruz? Biz bu işi ya herkes için yapıyoruz, ya da kadınlar için yapıyoruz, tartışmasıydı. Önemli bir tartışmaydı ve epey yol aldık bence. Orada bir zihniyet tartışması yapıldı. Bundan sonraki işlerde eminim erkeklerin de katılmasını, ama belli bir düzeyde katılmasını, özellikle hükümet bağlamındaki işlerde veya kitlesel gösterilerde örneğin, erkeklerin de katılımı sağlanacak. Erkekler katılmak istiyordu, biz erkeklere çağrı yapmıyorduk. Kendileri gelip soruyordu, anlatıyorduk. “Ben destekliyorum”, diyordu. Hatta eşiyle beraber imzalayan, “ben de bu adaleti istiyorum, eşitliği istiyorum” diyen erkekler vardı. “Atma imza” diyen, kolundan tutup, karılarını götüren erkekler de vardı. Kadın imza atmak istiyor, ya da merak edip geliyor... Yani yüzde elli, elli diyebiliriz.

Bu sonuçlar bağlamında düşündüğüm zaman hem çevre hareketi, hem eşcinsel hareket, hem kadın hareketi, hem ekolojik hareket; bütün bu muhalif kesimdeki hareketlerin, yapıp ettikleri, eylemleri, deneyimleri, bilgilerinin kısa vadede sonuç verdiğini düşünmüyorum. Bazen verebilir, bir günde de verebilir. Böyle iki üç günle sınırlı eylemler de yapılabilir ve sonuçlar da alınabilir ama ben daha çok orta ve uzun vadede sonuç alabileceğimiz eylemler yaptığımızı düşünüyorum. Yani bütün bu yaptığımız şeylerin sonuçlarını bizden sonraki kuşaklarda göreceğiz. Mesela bu Medeni Yasa’yla ilgili edinilmiş mal meselesinde, 2002 öncesi evlenmiş iki kuşak kadın bundan zaten yararlanamıyor. Bundan sonraki kuşak kadınlar yararlanabilecek ve bu belli bir aile içi dönüşüm de yaratacak. Kadınlar, boşanmasalar bile -boşanmak esas değil bizim için- bu perspektiften baktığımız zaman aile içerisinde daha güçlü ve eşit hissedecek. O iş bölümünde çünkü her şeyi %50 paylaşma ve edinme hakkına sahip olacak. O noktada bütün bunların zaman içinde kadınları ve genel olarak insanları güçlendirici bir tarafının olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla bu çalışmayla uzun vadede görebileceğimiz sonuçlar ve kısa vadede kadın hareketi içi bir dönüşüm sağlaması bakımından, çok olumlu sonuçlar elde ettiğimizi düşünüyorum. Bizim güçsüzlüğümüz bence toplumun zaten ataerkil olmasıydı. Devletin, hükümetin ve TBMM’nin ataerkil yapılanmasıydı. Bundan şunu kastediyorum, mesela sembolik olarak 550 millet vekilinden 21 tanesi kadın arkadaşlar. Bu %4.3’e geliyor. 1935’lerde

de aynıydı bu. Şimdi de bu bizim büyük güçsüzlüğümüz. Orada 200 tane milletvekili kadın olduğunu düşünün. Bir de aklıma gelmişken söylemek istiyorum. Bu süreçlerde bizi özellikle destekleyen bir kaç kadın milletvekili de vardı. Mesela CHP'den Gaye Erbatur. Zaman zaman Canan Arıtman. AKP'den bir de Serpil Hanım, soyadını hatırlayamıyorum. Mesela Gaye Erbatur Adana milletvekili, tek başına inanılmaz etkili oldu. Gidip, komisyon toplantılarına katılıp, bizim fikirlerimizi aktarma bağlamında çok destekledi. Gaye Erbatur gibi 5- 6 kadın parlamenter olduğunu hayal ediyorum içim rahatlıyor. O yüzden bizim en büyük güçsüzlüklerimizden biri bence bu ataerkil yapılanma. Erkeklerle bir şey demek istemiyorum bu noktada, yanlış anlamasın erkek arkadaşlar, ama bu erkek egemen bir sistem. Bunda sizin ne kadar katkınız var ya da yok o ayrı bir tartışma. Ama şimdi hayat ve sistem böyle olduğu için bizim en büyük güçsüzlüğümüzün de bu olduğunu düşünüyorum. En büyük gücümüzün de buna karşı çıkmamızın doğru olduğunu bilmemiz olduğunu düşünüyorum zaten. Mesela milletvekilleri düzeyinde namus kavramı, mal mülk meselelerinin bu kadar geri düzeyde tartışılması büyük bir geri zihniyetin, erkek egemen zihniyetin yansımasıydı. Hani milletvekilleri kanun yapıcıdır, onlar üstün insanlar denir ya, öyle değiller, çoğu çok geriler. Bizim için, kadın grupları için, yöntem, deneyim, bilgi eksikliği güçsüzlüğümüzdü. Parasızlık büyük bir güçsüzlükdü. İnsan kaynağı, insan kaynağı da demek istemiyorum -ama bazen 4-5 kişinin üstüne kalıyor bu işler ve o 4-5 kişiden biriyeniz canınız yanıyor- bu işe inanan insanların sayısının az olması da bir güçsüzlüktü. Farklılıklarda ısrar eden bazı arkadaşlar vardı. Büyük kampanyalarda erkeklerle nasıl ilişki kuracağımıza, erkeklerden desteği nasıl, hangi yolla alacağımıza ilişkin tartışmalar aynı zamanda bir güçsüzlük, bir karışıklık da yarattı. Bütün Türkiye'ye özgü disiplinsizliklere de vurgu yapmak istiyorum, çünkü bunlar da zaman içinde büyük sorunlar yaratıyor. Bir toplantıya gelen diğerine gelmiyor, üstüne iş alan üstüne aldığı işi yapmıyor. Bunlar büyük güçsüzlükler yaratıyor. Ayrıntı gibi görünüyor ama iş 2-3 kişinin üstüne kaldığı zaman o kadar zayıflayabiliyor ki.

Gücümüz de bence, bu kanunlarla ilgili kampanyalarda, kanunların temel kanun olmasıydı. Medeni Yasa herkesin gündelik hayatını düzenleyen bir yasa, Ceza Yasası adı üstünde herkesi çok etkileyen bir yasa ve bütün bunlar kamuoyununda zaten çokça tartışılan kanunlar. AB süreci etkiliydi. Kadın örgütlerinin kurumsallaşması, sekreteryaya faaliyetlerini daha iyi götürüyor olması ve bazı konularda uzmanlaşması etkili oldu. Pozitif bir etki oldu ve tabii dediğim gibi bizim

yaptığımız şeye inanmamız, kararlılığımız ve doğru olduğunu bildiğimiz şeyden şaşmamamız, azmimiz en büyük gücümüzdü bence.

Soru: Kadın ve aileden sorumlu devlet bakanlığı var bildiğiniz gibi. Bunun sizin çalışmalarınıza etkisi, katkısı ne oldu, bunu öğrenmek istedim.

Zelal Ayman: Bu çok kritik bir soru. Ne diyeceğimi bilemiyorum. Yani kadından sorumlu bir bakanlık var -Gülden Akşit'ten önce Hasan Gemici, bir erkek bakandı hatırlarsanız- bu bakanlıkla ilgili zaten sorunlar var. Recep Tayyip Erdoğan başbakan olmadan önce, Abdullah Gül başbakanken, bakanlık askıya alındı. Yani her an gözden çıkarılabilecek bir bakanlık. Belli bir dönem çıkardılar da zaten. Recep Tayyip Erdoğan Başbakan olduktan sonra, kabine yenilenince, Gülden Akşit bakan oldu. Şimdi Gülden Akşit bakan ama bağlı olduğu siyasi partinin ideolojisi, politikaları neyse bakanlar da çoğunlukla öyle davranıyorlar. AKP'nin kadınlarla ilgili bakış açısı çok şizofrenik. Bir taraftan "kadınlarımız çok mağdur, eziyet görüyorlar", bir de hak, hukuk üzerinden çok gidiyorlar ya, "merhamet etmek lazım, haklarını vermek lazım, kadınlarımız analarımızdır, bacılarımızdır, onlara iyi davranalım, eziyet etmeyelim" diyorlar. Diğer taraftan da pozitif ayrımcılığa karşı çıkıyorlar. Kadın hareketinde yıllardır siyasi partilerde ya da bütün bu kurum, kuruluşlarda, kadınlara yönelik olarak, Anayasa'da da eşitlik gereğince pozitif ayrımcılık olsun, kota olsun diyoruz. Buna AKP çok karşı çıkıyor. Diyor ki, "erkekler ve kadınlar bizim gözümüzde eşittir, dolayısıyla eşit mücadele etme durumundadırlar". "Erkekler bunu yapıyorlarsa, kadınlar da bunu yapsın" gibi tersten bir mantık geliştirip, pozitif ayrımcılığa karşı çıkıyorlar. Şimdi ikisi arasındaki açığı çok geniş. Yani bir taraftan kadınlar çok mağdur, onlara sahip çıkalım diğer taraftan da onlar güçlü zaten, erkeklerle beraber ya da erkeklere paralel olarak politik arenada mücadele etsinler, gelmek istedikleri yere her hangi bir kota ya da pozitif ayrımcılık güdülmeden ulaşsınlar diyorlar.

Şimdi bu noktada bakanlık ne yapar bilemiyorum. Bu kampanya boyunca da çok ilişkimiz olmadı, kurulamadı. Nitekim zina tartışmalarında Gülden Akşit doğrudan, "ben zinanın suç olması gerektiğini düşünüyorum" dedi. Düşünebiliyor musunuz, kadın bakanı bunu diyor. Zina suç diyor. Bir tane bakanımız vardı İzmirli, DSP'den. O da bekareti savunuyordu mesela. "50 yaşındayım, halen bekarım, bekareti savunuyorum" diyordu. Kadın bakan deyince insan başka bir şey bekliyor. Ama biz o

korelasyonu kuramıyoruz. O kadar engel var ki. Zaten bu tür demeçler aramıza mesafe de koyuyor. Zihniyetler çok farklı. Biz bakanımız feminist olsun demiyoruz, böyle bir şey beklemiyoruz -olsa iyi olur o ayrı bir konu- ama bu kadar geri olmasını istemiyoruz. Bekaret muayenelerinde kadınlar ne kadar acı çekiyorlar. Sadece bekaret muayenesi yaptırdığı için babalar, kızlarını katlediyorlar. Yani sen nasıl savunabilirsin bekaret kontrollerini? Cinsel bütünlüğe, vücut bütünlüğüne karşı bir suç bu, insan hakkı ihlali. Bir insanın rıza göstermediği bir şeyi yapamazsın. Kızları kulaklarından tutup herhangi bir kliniğe bekaret testine götürüyorlar. Testte sonuç negatif çıkmışsa öldürüyorlar ya da çok ciddi şiddet uyguluyorlar, ya da toplumsal olarak genç kadın karalanıyor, kimse evlenmiyor. Yani çok acı verici bir süreç. Şimdi bunu savunan bir bakanın var. Sen de o ülkede kadınların lehine kanunlar çıkmasını istiyorsun. Evet, adres orası. Ama biz o ilişkiyi ne yazık ki kuramıyoruz. Biz inanılmaz tavizler veriyoruz. Milletvekilleriyle, bakanlarla iş birliği kurabilmek, en azından bir diyalog ortamı oluşturabilmek için bunu kendi içimizde birbirimizle mücadele ederek yapmaya çalışıyoruz. Terminolojimizden, inançlarımızdan, politik inançlarımızdan taviz vererek dediklerini tartışmıyoruz, gerçekten yapmaya çalışıyoruz. Yeter ki diyalog kuralım, etkili olalım. Pragmatik yaklaşıyoruz ama o düzeyde karşılık göremiyoruz ne yazık ki. Bizim verdiğimiz taviz oranında onlardan taviz alamayınca da hep çok çalışan, çok yıpranan bu taraf oluyor, onlar güçlü taraf. Bu böylece eşitsiz bir ilişki oluyor.

Soru: Anladığım kadarıyla 120 tane örgüt var dediniz. Ve bunlar farkı fraksiyonlardan. Liberal, sosyalist, islami örgütler var. Sosyalistler içinde çok farklı görüşler olabilir. Örneğin, bir kanunun bir çok maddesi üzerine yoğunlaşıyorsunuz, karar alma süreci nasıl oluyor, kopmalar oluyor mu? Uzlaşmayı nasıl sağlıyorsunuz? Bir konu üzerine tam bir uzlaşma sağlayamadığınız zaman ondan vazgeçip, hepimizin uzlaştığı bir konu üzerine mi yoğunlaşıyorsunuz? Bu benim kafamı çok kurcalayan bir şey. Her şeyin teorik olmasından çok, sokağa çıktığınızda belki kendi ideolojinizi de sorguluyorsunuz. Mesela erkeklerin imza atması çok güzel bir örnek. Bu tip şeylerden bahsedebilir misiniz? Böyle bir öğrenme süreci oluyor mu sizde? Demokratik katılımı nasıl sağlıyorsunuz? Uzlaşma sorunlarını nasıl aşıyorsunuz?

Zelay Ayman: Çok zor oluyor. Çok yıpratıcı süreçler. Sonuçta bizim örgütlenme perspektifimize göre biz anti hiyerarşik ve birbirini ikna ederek, birbiriyle beraber

hareket ederek yürümeyi esas alıyoruz. Mesela parmak kaldırma diye bir şey yok, yani parmak demokrasisi diye bir şey yok. İkna olunacak, uzlaşılacak ve mümkün olduğunca herkesin sesinin duyulacağı bir platform. 129 kuruluş var, üstelik de dediğiniz gibi bu örgütlerin ya da grupların geniş bir yelpazeye yayılan faaliyet alanları var. Hepsinin tüzel kişiliği yok. Daha önce de çok kısaca değindim, belli bir güven ilişkisinden gidiyoruz. Aksi takdirde yürümez, çünkü bu Türkiye'nin her yerinden kadın gruplarının olduğu bir platform. E-mail ağı vardı, iletişimi büyük bir oranda bunun üzerinden sağlayabiliyorduk. Telefon her zaman vardı. Kişisel ilişkiler çok önemliydi. Genel olarak bir bilgilenme sürecini ortak olarak yaşıyorsunuz. Türkiye'de bir sürü işde olduğu gibi daha çok bu işleri İstanbul'lu gruplar yürütüyor. Bu 129 kurumun olduğu platformla hiçbir zaman bir araya gelemedik, toplanamadık. Daha çok belli kentlerdeki, belli kadın grupları toplanıp, çeşitli fikirler üretip, çeşitli eylem takvimleri geliştirdik. Bunu herkese duyurduk ve itiraz neyle ilgili geliyorsa buna ilişkin bir süreç yaşayarak yürütmeye çalıştık. Yoksa bu zaten çok hantal bir yapı. O kadar geniş bir platform ki bu herkesin işin içinde olmasına imkan yok. Ne oluyor, belli gruplar mobil biçimde işi üstleniyor. Biraz rotasyon var. Yorulan bırakıyor, o noktada diğeri alıyor.

Ciddi hiçbir sorun olmadı, hatırlayamıyorum. Belki birkaç kere oldu ama tam hatırlayamıyorum. Mesela sosyalist kesimdeki kadınlardan çok ciddi mal mülk meselesine yönelik eleştiri aldık, "siz mülkiyet meselesiyle niye uğraşıyorsunuz" diye. Bu konuda değerli bir tartışma da yaptık. Tartışma kadınların ev içi emeğinin karşılığının verilmesi tartışmasıydı. Bu mal mülk tartışması değildi bizim için. Yani kadın ne kadarını alacak, kaç para alacak gibi hukuki, teknik bir tartışma yapmıyorduk. Biz sosyalist açıdan da, Marksist tahlilden de bakarsak, "ev içi emeğin karşılıksız olması kadar adaletsizlik yaratan başka ne kadar şey var" diyorduk. Ve zaman içinde ikna oldu arkadaşlarımız. Mal mülk meselesi kadar boş bir mesele yok. Biz bunun yasal garantisini istiyoruz. Bu kamuoyunda tartışılıyor ama kağıda da yansısın. 17 milyon kadın için geçerli olsun. Dolayısıyla uzlaşma süreçleri hem zor, hem sancılı, hem de kolay. Bir taraftan da başka süreçler var. Meclis çalışıyor, komisyonlar çalışıyor, bakanlar çalışıyor, AB süreci var. Yani yalnız değilsiniz. Erkeklerle ilgili bu da belli bir zihniyet tartışmasını getirdi. Kadın hareketinin yaptığı ya da yapacağı belli işlerde erkelerle beraber iş yapamayız, Bu yöntem olarak problemlili. Ancak belli işlerde, özellikle imza kampanyalarında, erkeklere de seslenebileceğimizi,

çünkü temelde bizim insan hakları mücadelesi verdiğimiz ve buna katkı sunmak isteyen herkese açık olmamız gerektiğine ilişkin çok güçlü bir eğilim de doğdu bir taraftan, ki bu hala yürüyen bir tartışma. Mesela “sığınağımızı istiyoruz” kampanyası süresince ben erkelerden de destek alacağımızı düşünüyorum.

Soru: Öncelikle bu iki örneğin çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Bergama olayı direk mevcut kanunları uygulamaya yönelik bir faaliyet. Burada olmayan bir kanunun yapılmasına yönelik bir faaliyet var. Yani böylece sivil toplumculuğun ne kadar itici bir güç olduğunu bu iki faaliyet sayesinde görüyoruz. 90’dan beri bu işin içindeyim dediniz. Ben bir dönemi sormak istiyorum. 94-97. Batı ülkelerinin bize gıptayla bakıp Müslüman ülke olarak kadın başbakan çıkardığımızı söyledikleri bir dönem. Tansu Çiller’in başbakan olduğu dönemin hareketinize olumlu ya da olumsuz bir etkisi oldu mu? Kendisi, soyadını eşine veren biriydi.

Zelal Ayman: Soyadı konusu çok ciddi bir konu tabii. Olumsuz bir etkisi oldu çünkü biz feministler biyolojik cinsiyetin belirleyici olduğunu düşünmüyoruz. Toplumsal cinsiyetin belirleyici olduğunu düşünmüyoruz. O noktada Tansu Çiller’in o dönem başbakan olması bizi olumsuz yönde etkiledi, çünkü bize karşı söylem çok güçlendi; “başbakanınız da var, tamam işte, daha ne istiyorsunuz?” dendi. Tansu Çiller zamanında doğu ve güneydoğudaki savaş inanılmaz vahşileşti. Bütün bu özelleştirme süreçleri, 5 Nisan krizi, son derece başarısız bir hükümet dönemi. Tam bir fiyaskoydu ve evet bunu bir kadın yaptı ya da bir kadının başbakan olduğu hükümet yaptı. Tabii tek başına yapmadı, kimse tek başına bir şey yapmıyor. Biz de buna bazen bazı yerlerde cevap veremez hale geldik. Cevap verdiğimiz zamanlar da oldu, ama basından, erkeklerden, kadınlardan o kadar güçlü geliyordu ki. Tabloyu çarpıtan da bir süreç yaşattı. Bir kişinin biyolojik özelliklerinden öteye, sırf kadın olduğu için iyi olacağını, yumuşak olacağını, iyi politikalar üreteceğini düşünmüyoruz. Hepimiz bu toplumda yaşıyoruz. Kadınlık ve erkeklik diye rollerin biçildiğini ve bunun toplumsal olduğunu, biyolojik olmadığını dolayısıyla Tansu Çiller’in de militarist, kapitalist, cinsiyetçi olabileceğini düşünmüyoruz. Bir taraftan da bütün bu tartışmalar açısından iyiydi. Medeni Yasa’da soyadı meselesi de bir problemdi bizim için. Kadınlar kendi soyadlarını istiyor diyorduk. Zamanında şöyle bir iyileştirme yapılmıştı; Kadın kendi soyadıyla beraber kocasının da soyadını taşımak zorundaydı, biz bunun değiştirilmesini istemiştik. İzmir Barosu’ndan Ayten Tekeli, AİHM’e başvurdu ve kabul

edildi. Böylece, örnek teşkil eden, uluslararası bir karar çıktı, sadece kendi soyadını taşıyabilme. Şimdi bu Türkiye'deki hukuka nasıl yansiyacak hiç bilmiyorum. Onun sınırı yok, ataerkil bir soy zincir var çünkü, ama en azından kocasının soyadını alma zorunluluğu ortadan kalkacak, soyadı, mal-mülk, mal paylaşımı açısından da o kadar önemli olacak. Aile reisliği de önemliydi ve artık aile reisliği erkekte değil. Nafaka meselesi çok kritik, çok komikti. O zaman komisyon, "eşitlik mi istiyorsunuz, işte size eşitlik" diyordu. Kadınları da nafaka vermeye bağladı mesela. Biz buna da karşı çıktık ama yapamadık. O nafaka meselesi olduğu gibi duruyor. Bu yasalarda büyük delikler var hala, uğraşılması gerekiyor. Gücümüz yettiğince uğraşmaya çalışacağız. AB süreci bakalım bizi nereye götürecektir.

Soru: Ben aslında önce küçük bir eleştiride bulunmak istiyorum. Arkasından sorumu soracağım. Siz kadın meselesini anlatırken daha çok iç dinamiklerden bahsettiniz. Ülkemiz bakımından içselleştirdiniz. Oysa kadın sorununun ortaya çıkmasında kadın probleminin çözülmesinde bence dışsal faktörler çok çok daha etkiliydi. Zira ben Birleşmiş Milletler'den, ek protokollerden, Avrupa Birliği uyum paketiyle çıkan yasalardan, bunun yanı sıra uluslararası organizasyonların yaptığı faaliyetlerden bahsetmenizi bekliyordum. Bunları özellikle bekliyordum, çünkü kadın problemi Cumhuriyetin ilanından beri böyleydi. Namus cinayetleri Cumhuriyetin öncesinde de vardı. Yalnız kadın hareketinin aktif bir şekilde ortaya çıktığı, çözüm arayışlarının ortaya çıktığı dönemi biz nedense 10 yıldan öteye, 90 öncesine götüremiyoruz. 60 döneminde çok geniş bir Anayasal özgürlük vardı, o dönemde bile böyle bir kadın hareketi maalesef yoktu. Ben eleştiremi bu noktadan yapmak istiyorum; yani biraz dışsal kaynaklardan bahsettiğimize inanıyorum. Biliyoruz ki şu an kadın projelerinin %50-60'ı, yani yarısından fazlası, dış kaynaklı fonlar ile yürütülüyor. Sorum ise, sizin kadın probleminde ve kadın problemlerinin çözümlenmesinde dış kaynaklardan nasıl yardımlar aldığınız, sadece maddi olarak değil. Bunu çok merak ediyorum.

Zelal Ayman: Bir kere kadın projeleri diye bir terimi doğru bulmuyorum. Bütün sivil toplum kuruluşları dışarıdan para alırlar. Bu sadece kadın hareketine ve kadın kuruluşlarına özgü bir şey değildir. Hemen hemen hepsi. İş yapanların çoğu dışarıdan para alır arkadaşlar, bu fon meselesi çok kritik bir mesele. Ona girmeyelim. Bu eleştirini anlayabiliyorum. Sadece konu bağlamında biz ne yaptıkla ilgili konuştuğum için aslında Türkiye özeline vurgu yaptım.

Soru: Özellikle yasalardan çok bahsettiniz. Bakın şunu söyleyeyim. Çocuklarla ilgili de bir gelişme var. Yine o da 10 yıldır ortaya çıktı. Biz Birleşmiş Milletlerin ek protokollerini imzalayarak hukukumuzla bağlayıcılık getirdik. Biz, Avrupa Birliği uyum yasalarıyla programa girdik. Biz bununla kadını, aileyi, çocuğu, bir anlamda güvence altına aldık. Bunun yanı sıra temel hak ve özgürlükleri de güvence altına aldık.

Zelal Ayman: Biz dediğiniz kim? Türkiye Cumhuriyeti devleti mi?

Soru: Ülkemiz adına konuşuyorum. Bakın benim bahsettiğim şey, bizi tetikleyen faktör olarak dış faktörlerden hiç bahsetmiyoruz. Kadın hareketini tetikleyen şeyler başında bence dış faktörler gelir.

Zelal Ayman: Ama tabii ki öyle. Hayat böyledir. Bu uluslararası bir mücadele.

Soru: Ama sizin anlatımlarınızda hiç dış faktör göremedim.

Zelal Ayman: Zaten başta sorun olarak koyduğum zaman bir kere uluslararası insan hakları ve kadın hakları normlarına ulaşma ve uluslararası düzeyde kabul görmüş sosyal devlet çatısının talebinden bahsettim. O noktada kadın, erkek, çocuk diye ayırmamalıyız zaten, ben katılıyorum size. Tabii ki Birleşmiş Milletler'in, mesela CEDAW -Birleşmiş Milletlerin Kadına Yönelik Şiddeti Azaltma Sözleşmesi- o kadar önemli ki, Türkiye buna imza attı mesela. Bunları atlayamıyorum. Sadece konu bağlamında baktığınız zaman, biz bu kampanyaları niye ve nasıl yaptığımız ile ilgili bir konuşma olduğu için, AB süreci ve dış etkilerin bizim harekete etkisine çok odaklanmadım. Mesela ben size Hindistan'ın da bizi etkilediğini söyleyebilirim. Hindistanlı kadın örgütleriyle de ilişkimiz var. Onların kampanya yöntemlerine, araçlarına baktığımız zaman onlardan etkilenip, çeşitli şeyleri adapte ederek biz de yaptık. Hayat diyalektik olduğu için bütün ülkeler, insanlar birbirinden etkileniyor. Giderek uluslararası hukuk öne çıktığı için de, bütün bu iç dinamiklerin, dış dinamiklerle beraber hareket etmesi çok doğal ve olması gereken bir şey tabii ki. Benim konuşmamda vurguladığım şey şuydu, basında da çok söyleniyor; AB süreci Türkiye'de yasal reformların yapılmasını sağladı. Ben bundan tüm muhalif kesim adına rahatsızlık duyuyorum. İnsan hakları mücadelesi adına rahatsızlık duyuyorum.

Bu ülkede on yıllardır mücadele var. İşçiler mücadele ediyor, kadınlar mücadele ediyor, insan hakları, çocuk hakları mücadelecileri var. Bütün bu mücadelenin aktığı bir yer var. İllaki, siyasi parti, parlamenter mücadelesinden söz etmiyorum. Tek başına, atomize, gevşek bir biçimde de olsa, pek çok alanda, pek çok sivil mücadele var. Bütün bunların aktığı bir dinamizm var. Türkiye’de AB’yi çeşitli gerekçelerle %85 insan istiyor. Sorarsanız herkes bir sebep söyleyecektir. Ama bu değişimi, dönüşümü isteyen bir halk olduğunu gösteriyor bize. O noktada bu iç dinamiği reddedemeyiz demek istiyorum. Sonuçta AB gelip bizi değiştirmiyor. Biz değişim istediğimiz için AB’de bunun karşılığı bulunabiliyor demek istiyorum. Vurgum biraz bu yöneydi. Yoksa dış etkilerin önemine ben de çok inanıyorum. Hele sivil hareket söz konusu olduğunda daha çok inanıyorum. Uluslararası dayanışmaya, bilgi paylaşımına çok inanıyorum.

Soru: Arkadaşa da cevap vermek istiyorum çünkü kendi mücadele alanım da kadın mücadelesi. Siz de açıklama yaptınız ama bence çok eksik bir soru oldu, ben kavrayamadım. Kadın mücadelesi 90’lar ya da 80’ler sonrasında başlayan bir şey değil. 80 sonrası kadın mücadelesinin aktifleşmesi, Türkiye’de sınıf mücadelesinin gelişmesi sonucu, gelip bir birikimi meydana getirmesiyle oluşmuştur. Yani 80 sonrası yoktan çıkan bir kadın hareketi zaten olmadı. Dolayısıyla zaten burada AB, Birleşmiş Milletler ve saireyi tartışmıyoruz. Yani aslında gerçekten tartışmamız gereken şey Türkiye’de ki kadın hareketinin bu güne kadar geçirdiği süreç. Belki bu yaşadığımızı biraz olgunlaşma diyebiliriz. Bu farklılıkların bir araya gelmesi, erkekler katılmalı mı, katılmamalı mı tartışmalarının yapılmasının kesinlikle daha sonra ki kadın hareketinin ilerlemesinde olumlu katkıları olacaktır diye düşünüyorum. Deminden beri anlattığınız, Medeni Yasa olsun, TCK olsun, alınmış olan yol olsun, bundan sonra aslında hukuken çok daha ileri bir mücadele alanı açılmış oldu. Ama bunun topluma, kadınlara yansıtılmasından, erkeklerin bunu kabullenmesinden, toplumsal bir sorundan bahsediyorum. Birleşmiş Milletler’den yasa çıkarmanız, üst boyutta bir takım hukuki açılımlar yapmanız tamamen başka bir mücadele alanı, toplum bunu desteklemediği zaman, kadınlar buna sahip çıkmadığı zaman, zaten eksik kalacaktır. Bu yasaları ilk önce kadınların sahiplenmesi gerek. Oluşan kadın platformları, yatay anlamda bir araya gelip, kadınlara ulaşmaktan, aynı zamanda hukuki mücadelenin dışında kalan kadınlara ulaşmak ve kadınların bu haklara sahip çıkması yönünde çok eksik kalıyorlar. Yeni çıkan yasalardan bir çok kadının haberi yok. Olgunlaşma

derken ondan bahsettim. Üst yapıda okumuş, akademisyen, iş hayatında önemli yerlere gelmiş kadınların haklar için mücadeleye başlaması ve önceki birikimleri tartışarak, yapılan yanlışlar veya olumlu gelişmeler üzerine bir noktadan tekrar kadın hakları mücadelesini 80 darbesinden sonra toplumun içerisinde yeşertmeye çalışmasının döneminden geçiyoruz. Bunun toplumsallaşması kadın hareketinin bu gün önümüze gelen bir gündemi diye düşünüyorum ben.

Zelal Ayman: Bu kadın hareketinin gücüne de bağlı katılıyorum. Yasaların düzenlenmesi, formüle edilmesi, onların çıkarılması, uygulanması, dediğiniz gibi kadınlara ulaştırılması süreci de var. 4320 çok güçlü bir yasa, uygulanırsa arkadaşlar şiddetle ilgili inanılmaz bir yol kat edilir.

Yiğit Aksakoğlu: Zelal'le, Noyan Bey'e katkıları için çok teşekkür ediyorum.